VISU ZEMJU PROLETARIEŠI, SAVIENOJIETIES!

Literatura un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU, MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1947. G. 15. AUGUSTĀ Nr. 33 (135)

ŠAI NUMURĀ:

Ievads — PRETĪ TĒLOJOŠĀS MĀKSLAS UZPLAUKUMAM. PSR Savienības Ministru Padomē — PAR KRIEVIJAS MĀKSLAS AKADEMIJAS PĀRVEIDOŠANU MĀKSLAS AKADEMIJĀ. N. Kalndambs — GRĀMATA PAR SOCIALISTISKĀS ZEMES JAUNATNES CEĻIEM. Meinhards Rudzītis — GRAUDU VEDĒJS. E. Damburs — ERNESTA BIRZNIEKA-UPĪŠA PROZA. B. Celms — MASKAVAS DAILES TEATRA VĒSTURES MATERIĀLI. N. Nikolajevs-Bergins — «KĀZAS MAĻINOVKĀ». V. Vasars — SALTIKOVA-ŠČEDRINA PASAKAS. I. Konstantinovskis — PIE ZILOŅKAULA TORŅA DRUPĀM. V. Roburs — SATIKŠANĀS AR TRĪSKĀRTĒJO STAĻINA PREMIJAS LAUREATU M. GELOVANI. Žanis Griva — PADOMJU IGAUNIJAS TEATROS. Cecīlija Dinere — ZĒNS UN «JAUNĀ GVARDE». Aleksandrs Čaks — DIVAS ILUSTRĒTAS GRĀMATAS. A. Karpovs — PAR MĀKSLAS KINOSTUDIJAS KADRIEM. ŽURNALA «ZVEZDA» VĒSTURISKĀ LĒMUMA GADADIENA.

Pretī tēlojošās mākslas uzplaukumam

Ar PSRS Ministru Padomes lēmumu Viskrievijas Mākslas akademija pārveidota par PSRS Mākslas akademiju. Šis lēmums no jauna liecina, ka boļševiku partija un padomju valdība nenogurstot gādā, lai padomju kultura zeltu. Tas iezīmē jaunu posmu padomju tēlojošās mākslas attīstībā.

Neizsmeļams avots padomju tēlojošajai mākslai ir mūsu zemes tautu, īpaši krievu tautas brīnišķīgā daiļrade.

Krievu tēlojošās mākslas stiprākā puse bija tās sakari ar sava laika progresivajām, demokratiskajām kustībām.

Krievu realistiskās skolas slavenās tradicijas bija varens līdzeklis cīņā pret reakcionārās mākslas dekadences postošo ietekmi, kas iespiedās krievu mākslā no Rietumeiropas.

Lielā Oktobra socialistiskā revolucija paglāba krievu mākslu no tā likteņa, kādu piedzīvoja gleznieciība un tēlniecība, kā arī citi mākslas veidi kapitalistiskajās valstīs.

Boļševiki vienmēr atzinuši gleznieciības un tēlniecības milzīgo nozīmi tautas gara audzināšanā. Izcilo krievu mākslinieku realistu gleznās Vladimirs Iļjičs Ļenins saskatīja īsto dzīvi, redzēja tautas rakstura diženuma atspoguļojumu. Ļenina-Staļina lielā partija visām mūsu valsts tautām pavēra visplašākās mākslas daiļrades iespējas. Socialistiskā iekārta radīja visus apstākļus tēlojošās mākslas uzplaukumam mūsu zemē.

Padomju realistiskā tēlojošā māksla ir visprogresīvākā māksla pasaulē, un tādēļ nav nejaušība, ka tā gūst augstu atzinumu. Demokratiskā sabiedrība ārzemēs ar sajūsmu piemin mūsu meistaru darbus, saskatīdama tajos bagātu saturu un nobriedušu meistarību. Bet būtu bīstama kļūda apmierināties ar sasniegto. Padomju māksla attīstās cīņā ar formalisma parādībām un atskaņām. Satrunējušās formalistiskās rietumu buržuaziskās mākslas epigoni vēl indē padomju mākslas skaidro gaisu, mēģina ietekmēt mūsu jauno mākslinieku apziņu. Ir pilnīgi neciešami, ka, līdztekus socialistiskā realisma mākslai, pie mums pastāv strāvas, kurās ietilpst buržuaziskās dekadences mākslas piekritēji, kas uzskata par saviem gara skolotājiem franču formalistus Pikaso un Matisu, kubistus un formalistu grupas «Kārava kalps» mākslinieckus, kuri darbojās Krievijā pirmsrevolucijas gados. Un šie «mākslinieki» savus formalos trikus un ākstīšanos, kuriem nav nekā kopīga ar īstu mākslu, sauc par jaunumu, par «kreiso mākslu»! Par nožēlošanu, daudzi mūsu mākslas pētnieki un mākslinieki vēl neapzinās to jaunumu, kādu padomju mākslai nodara skaidru robežu trūkums starp mākslinieckiem, kuri stāv uz socialistiskā realisma platformas, un formalistiem un naturalistiem, kuri mēģina vilkt mūsu mākslu atpakaļ.

Padomju mākslas pasaulē vēl ir neizvādināti, piesmakuši kakti. No turienes nāk kapitalistisko rietumu bankrotējušo mākslinieku godināšana, kas nav padomju mākslinieku cieniga. Muļķīgais un reakcionārais mietpilsoniskā estetisma ideologs pazīstamais A. Efross ilgu laiku nomelnoja ievērojamo krievu realistisko mākslu, vienu no lielākajiem krievu tautas gara sasniegumiem. Izsmiedams augsti apgaroto krievu realistisko mākslu, viņš sauca to par «provincialu».

Visu labāko tēlojošās mākslas spēku, visu padomju mākslinieku saliedēšana, kuri stāv uz socialistiskā realisma platformas, cīņa ar ideju trūkumu, apolitiskumu, ar visiem dažādiem formalās mākslas un tās apologetu veidiem, cīņa ar satrunējušās rietumu buržuaziskās dekadences mākslas dievināšanu — veicinās padomju zemes tēlojošās mākslas uzplaukumu.

Viskrievijas Mākslas akademijas pārveidošana par PSRS Mākslas akademiju sprauž padomju tēlojošajai mākslai lielus, atbildīgus un cēlus uzdevumus. Tie ir, vispirms, — «nodrošināt padomju tēlojošās mākslas neatlaidīgu uzplaukumu un attīstību visos tās veidos, konsekventi balstoties uz socialistiskā realisma principiem un tālāk attīstot PSRS tautu mākslas un, starp citu, krievu realistiskās skolas labākās progresīvās tradicijas».

Tālāk, tie ir — aktīvi veicināt padomju mākslinieku daiļrades attīstību, sakopot padomju tēlojošās mākslas daiļrades praksi.

Padomju māksla var attīstīties tikai visciešākajā sakarā ar padomju tautas ideoloģiju uz socialistiskā realisma bāzes. Mākslas teorijas un vēstures, kā arī mākslas kritikas jautājumu pamatā jābūt marksistiski ļeņiniskai metodoloģijai.

Akademijai jākļūst par zinātnisku kaujas centru cīņā «ar formalismu, naturalismu un citām mūsdienu buržuaziskās dekadences mākslas parādībām, ar ideju trūkumu un apolitiskumu daiļradē, ar nezinātniskām, idealistiskām teorijām estētiskās nozarē».

Mākslas akademijai jākļūst par augstāko zinātnisko iestādi, kas apvieno visizcilākos gleznieciības un tēlniecības darbiniekus. Mums vajadzīgi teicami sagatavoti, augsti kvalificēti vadītāji apdāvinātajiem jaunajiem padomju mākslinieckiem, vadītāji, kuri spēj ieaudzināt un stiprināt tajos ticību padomju tautas lietai un padomju mākslas bagātajai nākotnei, cilvēki, kuri brīvi no atpalikušās buržuaziskās dekadences mākslas iedomāto autoritašu verdziskās necienīgās dievināšanas, meistari, kuri lepojas ar savu aicinājumu vadīt uz priekšu padomju mākslu kā pasaules visprogresīvāko mākslu. Padomju mākslinieku augstajam idejiskumam jābūt apvienotam ar augstu meistarību.

Ļenina-Staļina partijas Centrālā Komiteja savos vēsturiskajos lēmumos par literaturas un mākslas jautājumiem nosprauda rīcības programu visai ideoloģiskajai frontei. Izpildot šos lēmumus padomju literatura un teatris iet uzplaukuma ceļu. Mūsu tauta prasa vispusīgi apmierināt tās gara vajadzības vairot tās gara bagātības. Sajā cīņā par socialistiskās kulturas tālāku uzplaukumu mūsu zemes tēlojošās mākslas meistariem jāieņem cieniga vieta.

PSRS Mākslas akademijas nodibināšana ir liels notikums mūsu valsts kulturas dzīvē. Novēlēsim Akademijai augļīgu darbu mūsu tautas labā!

(No «Pravdas» 11. augusta ievada)

PSR SAVIENĪBAS MINISTRU PADOMĒ

PAR VISKRIEVIJAS MĀKSLAS AKADEMIJAS PĀRVEIDOŠANU PSRS MĀKSLAS AKADEMIJĀ

PSR Savienības Ministru Padome nolēmusi Viskrievijas Mākslas akademiju pārveidot PSRS Mākslas akademijā. PSRS Mākslas akademija būs augstākā zinātniskā iestāde, kas apvienos visizcilākos gleznieciības un tēlniecības darbiniekus, kā arī sagatavos augstākās kvalifikacijas mākslinieckus.

PSRS Ministru Padome noteikusi, ka PSRS Mākslas akademija atrodas Mākslas lietu komitejas pie PSRS Ministru Padomes pārziņā un tieši pakļauta Komitejas priekšsēdētājam.

PSRS Mākslas akademijas galvenie uzdevumi ir:

nodrošināt padomju tēlojošās mākslas nemitīgu augšupeju un attīstību visās tās formās, konsekventi realizējot socialistiskā realisma principus un tālāk attīstot PSRS tautu mākslas un it īpaši krievu realistiskās skolas labākās progresīvās tradicijas;

aktīvi veicināt padomju mākslinieku daiļrades attīstību, vispārināt padomju tēlojošās mākslas — gleznieciības, tēlniecības, grafikas, tautas un lietišķās mākslas daiļrades praksi;

izstrādāt mākslas teorijas, vēstures un kritikas jautājumus uz marksistiskās-ļeņiniskās metodoloģijas pamata;

plaši propagandēt padomju tēlojošo mākslu un tās sasniegumus padomju tautā un paaugstināt mākslas lomu darbaļaužu komunistiskajā audzināšanā;

cīnīties pret formalismu, naturalismu un citām mūsdienu buržuaziskās dekadentās mākslas parādībām, pret bezidejiskumu un apolitiskumu daiļradē, pret viltus zinātniskām, idealistiskām teorijām estētikā;

sagatavot un audzināt augstākās kvalifikacijas mākslinieckus (gleznotājus, tēlniekus un grafiķus) un zinātniskos darbiniekus tēlojošajā mākslā, kā arī visnotaļ sekmēt jauno padomju mākslinieku daiļrades kvalifikacijas pacelšanu;

izstrādāt mākslas darbu dažādu izpildīšanas veidu technoloģijas jautājumos: mozaika, freska, eļļas gleznas, akvarelis, akmens apstrādāšana, veidošana, poligrafiskie attēli u. t. t., kā arī mākslas materiālu technoloģija.

PSRS Ministru Padome noteikusi, ka PSRS Mākslas akademija sastāv no īsteniem locekļiem (akademiķiem), goda locekļiem, korespondējošiem locekļiem, zinātniskiem darbiniekiem, mācību spēkiem un citiem specialistiem, kas strādā Akademijas iestādēs. PSRS Mākslas akademijas īsteno locekļu skaits nedrīkst pārsniegt 45, bet korespondējošo locekļu — 25 cilvēkus; par PSRS Mākslas akademijas īstenajiem locekļiem var tikt ievēlēti mākslinieki un tēlojošās mākslas nozarē strādājošie zinātniskie darbinieki, kas radījuši izcilus mākslas vai zinātniskus darbus; par PSRS Mākslas akademijas goda locekļiem var tikt ievēlēti tiklab PSRS, kā arī citu valstu mākslinieki un zinātniskie darbinieki, kas tēlojošo mākslu padarījuši bagātāku ar pasaules mērogā nozīmīgiem darbiem; korespondējošie locekļi tiek ievēlēti no to mākslinieku un mākslas vēsturnieku vidus, kas sevišķi izcēlušies daiļradē un zinātniskajā darbā.

PSR Savienības Ministru Padome apstiprinājusi kā PSRS Mākslas akademijas pirmā sastāva īstenos locekļus: M. I. Avilovu, V. N. Bakšejevu, V. K. Bjalinicku-Birulu, A. M. Gerasimovu, S. V. Gerasimovu, I. E. Grabaru, A. A. Deineku, V. P. Jefanovu, T. E. Zaļkalnu, B. V. Johansonu, V. I. Karjanu, P. N. Krilovu, P. P. Končalovski, M. V. Kuprijanovu, M. G. Manizeru, S. D. Merkurovu, V. I. Muchinu, J. I. Nikoladži, I. N. Pavlovu, A. A. Plastovu, P. V. Sabsaju, M. S. Sarjanu, N. A. Sokolovu, M. I. Toidzi, F. F. Fedorovski, K. F. Juonu, A. A. Šovkunenko un V. N. Jakovļevu.

Par PSRS Mākslas akademijas prezidentu apstiprināts b. A. M. Gerasimovs; par viceprezidentiem apstiprināti b. b. M. G. Manizers un F. F. Fedorovskis.

Ar PSRS Ministru Padomes lēmumu PSRS Mākslas akademijas sastāvā ietilpināti: I. J. Repina vārdā nosauktais gleznieciības, tēlniecības un architekturas institūts Ļeņingrādā ar mākslas vidusskolu pie tā; Maskavas valsts mākslas institūts; aspirantura dažādos tēlojošās mākslas un mākslas vēstures veidos, kā arī biblioteka, muzejs, darbnīcas, laboratorijas u. t. t.

PSRS Ministru Padome nolēmusi PSRS Mākslas akademijas sastāvā nodibināt tēlojošās mākslas teorijas un vēstures zinātnisko institūtu un izdevniecību.

PSRS Mākslas akademija organizē mākslas izstādes, rīko labāko gleznieciības, tēlniecības un grafikas daiļdarbu, kā arī zinātnisko darbu konkursus mākslas teorijas, vēstures un kritikas laukā; izdod zinātniskos darbus un mākslas darbu reprodukcijas; izstrādā mācību programas un mācību plānus augstākās kvalifikacijas mākslinieku sagatavošanai, piešķir mākslas vēstures kandidata un doktora zinātniskos grādus.

CEĻĀ DODOTIES

Nobeidzot techniskos sagatavošanās darbus Maskavas braucienam, Latvijas PSR Valsts Dailes teatra saime 7. augusta pievakarē pulcējās skatītāju zālē uz kopīgu sapulci.

Sapulcē bija ieradies Mākslas lietu pārvaldes priekšnieks Fr. Rokpelnis, kas uzrunāja kolektīvu, norādot uz liela atbildību, kāda tagad uzlikta Dailes teatrim. Katram dalībniekam nepieciešams apzināties, ka uz to Maskavā raudzīsies ne tikai kā uz Dailes teatra saimes locekli, bet kā uz visas latviešu teatra pārstāvi. Bet nav šaubu, ka ikviens Dailes teatra kolektiva locekļis attaisnos tam veltīto uzticību.

LPSR tautas mākslinieks, Staļina premijas laureats Eduards Smiļģis uzsvēra, ka šis ir vēsturisks brīdis, kad latviešu skatuves māksla pirmoreiz tiks reprezentēta ārpus mūsu republikas robežām. Dailes teatra mākslinieciskajam kolektīvam jārāda savas labākās spējas; vērīgi jāseko ikvienam Maskavas teatru lietpratēju norādījumam, lai augtu ar katru izrādi, panāktu arvien lielāku pilnskanību.

Nopelniem bagātā skatuves māksliniece, Staļina premijas laureate Lilita Bērziņa aicināja savus darba biedrus visiem spēkiem pūlēties, lai patiesi pārliecinātu Maskavas auditoriju par mūsu skatuves mākslas bagātību, un tai pašā laikā — lai izmantotu visas radošā darba ieneapstātos ceļā uz vēl lielāku mākslas pilnību. Jāpanāk, lai, atgriežoties Rīgā, skaidru skatienu varētu raudzīties acīs visiem Latvijas darbaļaudīm tai apziņā, ka lielais pienākums godam pildīts.

— Šis nebūs nekāds parastais brauciens, — sacīja nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Staļina premijas laureats Otis Skulme, — mūsu priekšā ir smags darba cēliens. Gribētos, lai neviens braucējs nelūkotos uz to kā uz reprezentēšanos viesizrādēs, bet kā uz visnopietnāko uzdevumu, kurā visam teatra mechanismam jādarbojas nevainojami.

Teatra direktors J. Paļkavnieks un darba vietas vietējās komitejas priekšsēdētājs A. Stubavs pakavējās pie brauciena organizatoriski techniskās puses, uzsverot bezgalīgo rūpību un gādību, kādu katrā sīkumā parādījusi partija un valdība. Šī ārkārtējā uzmanība prasa ne mazāku darba rūpību no kolektiva puses.

Ansamblis šķīrās noteiktā apņēmībā strādāt vēl nopietnāk, vēl labāk. Katrai izrādei Maskavā jāviz kā spožam daudzkrāsainam dārgakmenim.

DAILES TEATRIS IZBRAUCIS UZ MASKAVU

Uzņēmumos: Dailes teatra kolektīvs Rīgas stacijā.

LPSR Valsts Operas un baleta teatris sāk sezonu

Pagājušajā nedēļā, pēc vasaras pārtraukuma, uzsāka darbu Valsts Operas un baleta teatra baleta kolektīvs. Pirmām kārtām tiks sakārtoti jau repertuārā esošie baleti, pēc kam baleta kolektīvs stāsies pie P. Čaikovska baleta «Apburtā princese» iestudēšanas. Šonedēļ izbeidzas vasaras pārtraukums teatra solistiem, koriem un orķestriem, kuri, līdztekus repertuara operu atkārtošanai, stājas pie M. Rimska-Korsakova operas «Pasaka par caru Saltanu» iestudēšanas darbiem. Šo operu iestudē KPFSR nopelniem bagātais mākslinieks diriģents M. Žukovs sadarbībā ar režisoru inscenētāju N. Vasiļjevu un skatuves gleznotāju LPSR nopelniem bagāto mākslas darbinieku A. Lapiņu. «Pasakas par caru Saltanu» pirmizrāde paredzēta 30. septembrī.

Jauno sezonu teatra kolektīvs ievadīs ar LPSR tautas mākslinieka prof Alfr. Kalniņa operas «Baņuta» izrādi, kas notiks 17. augustā.

GRĀMATA PAR SOCIALISTISKĀS ZEMES JAUNATNES CEĻIEM*)

Ar V. Kaverina romana «Divi kapteiņi» tulkojumu latviešu valodā (tulkotājs A. Plaude, ilustrējis mākslinieks M. Vītoliņš) mūsu lasītājs saņem labu un pamācošu grāmatu.

V. Kaverins — apdāvināts un daudzpusīgs rakstnieks, labs stāstnieks un talantīgs dramaturgs (bez prozas darbiem viņš sarakstījis veselu rindu lugu — «Meitiņa», «Velna kāzas», «Mistera Robinsona savaldīšana», «Viesos pie Kašeja» un «Lielās cerības»). Savu literāro darbību Kaverins sācis pirms divdesmit pieciem gadiem un ir paguvis uzrakstīt ne mazumu mākslas darbu, to starpā dziļi realistisku romanu «Ilgu piepildīšanās», kas ieguva lielu kritikas atzinību.

Kaverina īpatnība ir tā, ka viņš, kā neviens no viņa laika biedriem pūlas sameklēt asas, sižetiskas situacijas, kuru pirmsākumi meklējami Hofmaņa darbos. Savos agrīnajos stāstos un novelēs Kaverins vēl ir formalisma valgos (tādi, piemēram, ir viņa darbi «Deviņas desmitdaļas likteņa» un «Skandalists»), bet savas attīstības turpmākajā posmā Kaverins savā jaunradē ir pratis atbrīvoties no formalistiskiem paņēmieniem. Tādos darbos kā «Ilgu piepildīšanās» un «Divi kapteiņi» sižets izceļas jau ne kā pašmērķis, bet kā realistiska stāstījuma organisks elements.

Romana «Divi kapteiņi» pirmās daļas uzrakstītas 1939. un 1940. gados un tās vienlaicīgi iespieda divos Ļeņingradas žurnalos — «Literaturnij sovremenņik» un «Kostjor». Romana beigas parādījās 1945. gada sākumā, kad viņš drīz vien ieguva arī augstāko atzinību — Staļina premiju. Kaverina romans ir viena no tām grāmatām, kas vienlīdz savaldzina kā pusaudzi, tā pieaugušu lasītāju. Viņā ir tā labā, gaišā un virišķīgā romantika, kas ir padomju tautas darba un cīņas sastāvdaļa un kas atbilst mūsu jaunatnes augstajiem centieniem. Romans uzrakstīts par aktuālu tēmu: rakstnieks risina mūsdienu jaunā cilvēka pievilcīgo dzīves stāstu, rādot viņa izaugšanu revolucijas gados un izveidošanos par darbīgu jaunās sabiedrības locekli un cēlēju, drosmīgu un godīgu strādnieku un pilsoni. «Divi kapteiņi» — tas ir romans par padomju cilvēka moralo īpašību veidošanos, par viņa gribu un virišķību, patiesīgumu, vienkāršību un godīgu izturēšanos pret citiem un pašam pret sevi. Bet ja Kaverina grāmatas pamatvērtība ir tās galvenā varoņa dzīves gaitās, tad tomēr ne mazāk nozīmīgi autoram padevušies arī visas apkārtējās dzīves notēlojumi. Tā ir plaša aina, ko lasītājam paver autors.

«Cīnīties un meklēt» — šie ir tie vārdi, kurus kā zvērestu atkārto romana varoņi Aleksandrs Grigorjevs un Pēteris Skovorodņikovs. Dzīves straujā plūduma aizrauti, viņi nojauš kaut kādus neskaidrus, bet vilinošus ceļus. Viņiem šķiet, ka kaut kur aiz viņu mazās dzimtās pilsētiņas robežām atrodas visinteresantākais un visvērtīgākais dzīvē, ko vajag ieraudzīt un apgūt. Un jaunie varoņi dodas pretī savai nākotnei. Jaunie sapņotāji pārvērtē savus spēkus, bet viņu sapņi neizrādās tikai vienkārša jaunības aizraušanās. Saņa Grigorjevs iekļūst sarežģītu un juceklīgu notikumu centrā. Mūsu priekšā aizslīd visa Saņas Grigorjeva dzīve. Šī dzīve bieži vien ir pārpilna sarežģījumiem un notikumiem, tas ir grūts ceļš, pa kuru nav viegli staigāt. Autors ir radījis īsta cilvēka tēlu ar visām viņa labajām īpašībām un trūkumiem, ar viņa virišķību un stūrgalvību, ar dvēseligu atklātību un spītīgu dabu.

Romans iesākas ar to, ka pavasara plūdu ūdeņi upes krastā pie mājas izskalojuši pastnieka līķi. Pastnieka somu pievāc gorodovojs (tas notiek vēl pirms revolucijas), bet samirkušās vēstules atstāj turpat pagalmā, no kurienes tās pievāc krustmāte Daša, kas tās bieži lasa bērniem un pieaugušiem. Kādas vēstules saturs dziļi iespiežas astoņgadīgā mēmā puisēna dvēselē. Puisēna izcilā atmiņa ļāva viņa galvā paturēt tālbraucēja stūrmaņa Kļimova vēstuli par Šehunas «Sv. Marijas» kapteiņa Tatarinova likteni. Šis gadījums ņemts par pamatu Kaverina romanam. Kas ir noslēpumainais kapteinis Tatarinovs, kādos apstākļos notika viņa traģiskā bojā eja, kas pie tās vainojami? — šie ir tie jautājumi, kuri turpmāk neatlaidīgi nodarbina un satrauc mazo Saņu Grigorjevu. Vadoties no sapņa par lieliem varoņdarbiem augstāko humanistisko principu vārdā, lielo dabas un cilvēku noslēpumu atklāšanas vārdā, Saņa Grigorjevs aizbēg uz Maskavu. Tur viņš iekļūst bērnu namā, kur sastop kapteiņa Tatarinova radiniekus. Soli pa solim jaunais Grigorjevs iepazīstas ar Tatarinova ekspedicijas gaitām, kuru gala punkts ir tās bojā eja 1915. gada junijā. Puisēna iztēlē dzimst, aug un izvēršas tālo ziemeļu ainas ar viņu valdzinošo un drausmo skaistumu. Cilvēki ir cīnījušies par jaunu zemju atklāšanu, izdarot bīstamus tālbraucienus, viņi ir riskējuši ar dzīvību zinātnes un savas tautas labā.

Romanā «Divi kapteiņi» iezīmējas divi notikumu plāni: no vienas puses, atrisinās kapteiņa Tatarinova arktiskās ekspedicijas noslēpumainās un traģiskās bojā ejas stāsts, bet, no otras, — padomju lidotāja Saņas Grigorjeva garīgā augšana un briedums. Šis abas sižeta līnijas savijas savā starpā, un pirmās atrisinājums — Tatarinova ekspedicijas bojā ejas noslēpuma atklāšana — vienlaicīgi atrežģī arī Saņas Grigorjeva personīgo piedzīvojumu mudžekli. Saņas Grigorjeva rakstura pamata vilciens ir viņa kaislīgā vēlēšanās iepazīties ar pasauli un tās likumiem. Bet viņš ir skeptiķis: apziņā cieši nogulstas tikai tas, kas iekarots neatlaidīgās pūlēs un pārbaudīts pieredzē. Kavēkļu uzveikšanas patoss ir tā līnija, kas raksturo viņa izturēšanos jau pašā romana sākumā.

Bet nevis grūtības valda pār Grigorjeva dzīvi: viņa likteni izšķir viņa paša griba un gatavība ciņai un šai ciņā rūdītais raksturs. Kaverina romana vērtība ir nevis tā, ka Grigorjevs savas neatlaidības rezultatā atklāj Tatarinova bojā ejas noslēpumu un pat atrod tās konkreto vainīgo kapteiņa brālēna Nikolaja Antonoviča personā, bet gan tā, ka pats Grigorjevs kļūst par īstu cilvēku, virišķīgu un mērķtiecīgu. Šehunas «Sv. Marijas» kapteiņa Tatarinova pasākto lietu turpina padomju lidotājs, Sarkanās Armijas kapteinis Aleksandrs Grigorjevs. Romanā sniegta nevis vienkārša biografiska izziņa par varoni un viņa varoņdarbiem, bet parādīta pāreja no ikdienišķā uz varonīgo, parādīta pakāpeniska rakstura veidošanās, kas ļauj pilnīgi izpausties īpašībai — veikt varonīgus darbus. Visi piedzīvojumi, kas saistīti ar kapteiņa Tatarinova likteni, noteic arī Aleksandra Grigorjeva dzīves ceļu, kaut gan Tatarinovu no Grigorjeva šķir apmēram divi gadu desmiti: Tatarinovs ir priekšrevolucijas laikmeta darbinieks, Grigorjevs dzīvo padomju laikā. Tas apstāklis, ka Kaverins kā romanists ir atrisinājis tik nopietnu uzdevumu — divu progresīvu paaudžu pārstāvju satikšanos, ir viens no viņa nopelniem. Un ne tikai tas vien: romanam ir visas augsti mākslinieciska darba pazīmes. Viņu mēs lasām ar aizraujošu interesi, viņā ir daudz labas izdomas, daudz jaunrades iekvēles un fantazijas, kaut gan autors nekur nepazaudē realās zemes pamatu.

«Divi kapteiņi» ir dziļi patriotisks darbs. Padomju optimisms caurstrāvo visu Saņas Grigorjeva dzīves un cīņas stāstu. Sadursmē ar naidīgiem pretspēkiem viņš neiet vis bojā, bet uzvar tos. Kaverina romans pārliecina lasītāju par to, cik liels un laimīgs var būt cilvēks socialistiskā sabiedrībā. Šī optimisma izskaņa ir viens no galvenajiem «Divu kapteiņu» autora nopelniem.

N. Kalndambs

* *V. Kaverins. «Divi kapteiņi». Latvijas valsts izdevniecība, 1947. g.*

JAUNĀKAIS KINO ŽURNALS

Latvijas chronikāli dokumentālo filmu studijas kino žurnāla «Padomju Latvija» jaunākajā numurā vispirms iepazīstamies ar jaunās ražas novākšanu republikas laukos. Operators K. Stankevičs izvēlējies interesantu filmēšanas objektu — lauksaimniecības arteli «Nākotne» — pirmo kolektīvo saimniecību Jelgavas apriņķī. Artelim pieder labas saimniecības ēkas, modernas lauksaimniecības mašīnas — pļāvēji, kuļgarnitura u. c.

Ne mazāk interesants ir rūpniecības sižets, ko filmējis operators L. Gaigals. Redzam vienu no velosipedu fabrikas «Sarkanā Zvaigzne» izcilajiem strādniekiem — Mārtiņu Pavāru, kas velosipedu riteņu dakšu slīpēšanā sasniedzis augstu darba ražību — 11 normas maiņā.

Nākamajā sižetā redzam, kā 26. jūlijā noritēja bijušo Latvijas Komunistiskās (boļševiku) Partijas Centrālās Komitejas sekretāru Roberta Neilanda un Žaņa Spures pīšļu pārnešana uz Raiņa kapiem. Tūkstošiem Rīgas darbaļaužu, kas piedalījās sēru mītiņā, liecināja, ka abu latviešu tautas uzticamo dēlu, kvēlo revolucionāro boļševiku piemiņa mūsu tautā dzīvos mūžīgi.

Kino žurnāla noslēgumā redzam Padomju Latvijas fizkulturiešu delegaciju, kas, atgriezusies no Vissavienības fizkulturiešu parades Maskavā, demonstrēja rīdziniekiem savus priekšnesumus «Dinamo» stadionā.

Kino žurnālu montējis režisors Nikolajs Karmazinskis.

P. S.

Meinhards Rudzītis

Graudu vedējs

Par mūsu zemi, mūsu valsti, tautu
Mans dēls ir kaujā kritis gvardu cīņu gaitās.
Cik laimīgs šodien viņa roku skautu
Un redzētu to mūsu pirmrindnieku skaitā.

Viņš dzīvi atdeva, lai dzīvot varam,
Lai savā zemē atkal jūtamies bez baiļu
Un tēvu tēvu koptās druvas aram,
Un pošam Latviju, kā vēl nekad tik daiļu.

Es tādēļ graudiem pilnus maisus bēru,
Lai aizvestu uz sabērtuvi viens no pirmiem.
Ar uzviju es valstij kviešus svēru,
Ar cieņību, kas nākas vīram matiem sirmiem.

Par mūsu zemi, mūsu valsti, tautu
Reiz krita varoņi, bet tagad darbus veicam:
Ar ražas zeltu, mūsu druvās pļautu,
Ar pilniem vezumiem mēs sabērtuves sveicam.

Dūc kuļmašīnas, ļaudis talkās staigā,
Tik bagāts rudens šogad mūsu sētās nācis.
Steidz ašāk, salni, kalnup solī naigā,
Lai saņem valsts, ko viņas spēkam zemnieks vācis.

Pa visiem ceļiem kustas rindā garā
Pulks graudu vezumu, kā svētkos karogotu:
Tur stingri vārdu latvju zemes arājs —
— Mēs, Staļin, izpildām tev solījumu dotu!

ERNESTA BIRZNIEKA-UPĪŠA PROZA

Birznieka-Upīša darbi pieder pie labākajiem, ko devis realistiskais virziens latviešu literatūrā līdz padomju varas nodibināšanai Latvijā. Viņa mazie stāstiņi, miniaturas un tēlojumi nes spēcīgas kritiskā realisma iezīmes un atsedz sava laika socialās pretrunas. Birznieka-Upīša mākslai ir sabiedrisks raksturs, tā iesakņojas pašā dzīvē. Tur gan nedīmd revolucionārā kaujinieka soļi, visā augumā nav redzams cīņā saucēja tēls, tomēr kā realists un labs dzīves tēlotājs Birznieks-Upītis ir veselu galvu augstāk par pilsoniskajiem rakstniekiem. Viņa darbības sākums gan iekrīt Kaudzīšu un Apšīšu Jēkaba literāriskās skolas laikmetā, bet Birznieks-Upītis nav šo rakstnieku ideoloģijas turpinātājs, jo viņš dzīves notikumus uztver pavisam citādāk. Baznīcas morale un didaktika viņu neinteresē. Birznieka-Upīša vienīgais princips ir patiesība. «Viņš ir izgājis no sava virziena šauruma. Dzīves šaurumu un sīkumus tēlodams, viņš nestāv sērodams pie veco paražu, tikumības un ticības pasaules drupām un nenoliedz jauno,» raksta tautas rakstnieks Andrejs Upīts Birznieka-Upīša Kopoto rakstu pirmā sējuma ievadā.

Tas ir gluži pareizs spriedums, kaut arī Birznieks-Upītis nekur skaļi nedeklarē savu pārliecību un bieži vien pats noslēpjas aiz ārējas objektivitates. Tomēr viscauri mēs jūtam, ka viņa simpatijas pieder darbaļaužu centieniem un progresīvām idejām. Mēs zinām, ka tas nav vis nejūtīgs akmens, kas stāsta par ciema ļaužu likteņiem, bet pats autors. Aiz mierīgā, vēstošā stila jūtama karsta, nemierīga sirds, kas dzīvo līdzi stāstu varoņiem. Birznieka-Upīša «Pelēkā akmens stāstu» pirmais izdevējs ir Rīgas latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, bet no «vecās māmuļas» gara tur nav nekā. «Pelēkā akmens stāstu» varoņi lielāko tiesu ir gan pasīvi cietēji, pazemīgi sava jūga nesēji. Dažs labs rakstura vilciens viņos ir radniecīgs sirdsšķīstajam Andra tēvam, bet bibeles un dziesmu grāmatas gars tiem pasvešs. Lūkodamies nabadzīgo ļaužu dzīvē, Birznieks-Upītis nesauc: — Esiet brāļi, mīlējiet, mīlējiet! Viņš tikai stāsta un tēlo. Viņš izvēlas pavisam ikdienišķus vienkāršus ļaudis, bet noraksturo tos tik spilgti un uzskatāmi, ka lasītājs dzīvo līdzi viņu dzīves stāstam ar aizrautību. Birznieka-Upīša stāstos nav mirdzošu krāsu, spēcīgu dramatisku konfliktu un asu kontrastu. Tur nesmaržo rozes, nepogo lakstīgalas. Pavisam maz tajos dzidra, jauneklīga dzīvesprieka, romantiskas jūtu trauksmes un rītdienas sapņu. Viņš tēlo dzīves ēnas puses, nelaimīgus grūtdieņus, kurus samīda kapitalistiskā īstenība. Bet tēlojot sadzīves ļaunumus, rakstnieks tai pašā laikā izvēršas par socialu tiesnesi un parāda šķiru pretrunas.

Birznieka-Upīša stāstu varoņi pa lielākai daļai pieder ne paša rakstnieka laikam, bet attālākai pagātnei, kad zem augošā kapitalisma sitieniem škobījās un īra patriarchalās zemniecības pamati. Jau pagājušā gadsimta otrajā pusē, mainoties sociali ekonomiskajiem apstākļiem, visai grūts kļuva rentnieku, sīkzemnieku un laukstrādnieku stāvoklis. Jaunajai kapitalistiskajai ražošanas kārtībai iespiežoties lauku dzīvē, simtiem nabadzīgāko zemnieku pārvērtās proletariešos. Naudas grūtībām vēl pievienojās asas lauksaimniecības krizes. Zemās labības un pārējo lauksaimniecības produktu cenas, mazās algas ietekmēja visu saimniecisko dzīvi.

Plaisa starp gruntnieku un muižu, no vienas, sīkzemnieku, rentnieku un gājēju, no otras puses, kļuva aizvien dziļāka. Uz šāda sociala pamatfona risinās Birznieka-Upīša pirmo stāstu varoņu dzīves gaitas. Tās bieži vien ir pavisam mazas, miniaturveidīgas ainiņas, divi trīs lappušu gari tēlojumi («Ilze», «Smēde» un «Vecais Gatviņš»). Bet ar kādu mākslas spēku rakstnieks attēlo šo nabadzīgo cilvēku dzīvi, cik dziļi ielūkojas viņu dzīvē! Tajos Birznieks-Upītis parādās kā lielisks tēlotājs un īsā stāsta meistars. Aina virknējas pēc ainas, līdz saveras krāsainā mozaikā, kas atspulgo sava laikmeta ļaudis un notikumus. Lai rastu tematus saviem darbiem, rakstniekam nav jādodas tālās ekskursijās. Vielu viņš atrod vistuvākajā apkārtnē — mazā lauku ciemā. Tur ir kalējs, kas spēka pilns sāk dimdināt laktu un aizliet projām, slimības sagrauzts. No smēdes aizbrauc ore, kurā vecais kalējs ielikts pusgulus. Kalējiene tur klēpī puisēniņu un ar roku atbalsta viņa galvu. «Mazā meitenīte kā mazs cinītis sēdēja mātei blakus un skatījās it priecīgi apkārt.» Pavisam maza vienkārša glezna, bet kāds traģisms tajā! Cilvēks visu mūžu pūlējies, ar savu darbu kalpojis sabiedrībai, bet viņu izmet kā nederīgu grabažu sētmalā. Rakstnieks mums nepasaka, kas te vainīgs, kāpēc tik daudz krietnu ļaužu aiziet bojā. Uzmestā aina runā pati savu valodu, kas bargi apsūdz un tiesā iekārtu, kura rada tik daudz ciešanu un posta.

Tai pašā līmenī paceļas arī stāstiņi «Ilze» un «Trīnes Kārlēns». Tajos Birznieks-Upītis stāsta par divām latviešu mātēm. Šajos tēlos parādīts latviešu lauku darba sievietes grūtais dzīves gājums kapitalistiskajā iekārtā. Grūti atrast visā latviešu literatūrā īsā formas darbā tik smalku sievietes mātes psicholoģijas attēlojumu. Rakstnieks neiedziļinās sīkumos, nerāda lielu, varenu jūtu brāzmas, bet izstāsta pašu galveno, svarīgāko. Kur citam būtu vajadzējis lappušu, Birznieks-Upītis iztiek ar dažiem teikumiem, bet lasītāju priekšā paceļas neaizmirstami tēli. Kad Trīne audzina savu dēlēnu, viņai nav cita prieka kā redzēt Kārlēnu pieaugam un topam par brašu puisi. Tikko mānāmi rakstnieks pieskaras dziļākām, intimākām sievietes jūtām. Bet mēs jūtam, kā vibrē visa ievainotā sievietes dvēsele. Nav viegli kalponei izaudzināt dēlu. Tas viņai vienīgais atspaids vecuma dienās. Un tomēr Trīne Kārlēnu pazaudē. Tas aizbrauc tālās jūrās. «Katrs vēja pūtiens, kurš vēdina viņas sirmās matu šķipsnas, griež viņas skatu pāri ciemam uz jūru. Bet baltās kaijas, smaržojošie ievu ziedi un pelēkie tīklāji rugājos gremdē Trīni katru dienu asarās.»

Ar apbrīnojamu iejūtu rakstnieks iedziļinās vienkāršākā cilvēka dvēselē un izceļ no tās brīnišķīgus dārgumus. Birziekam-Upītim nav vajadzīga ne bībele, ne lūgšanu grāmata, lai motivētu savu varoņu moraliskās īpašības. Viņš tās atrod pašā vienkāršās tautas dzīvē. Vērodams šo ļaužu likteņus, Birznieks-Upītis saskata tur daudz drosmīgu un krietnu raksturu, tik daudz garīga cēluma, ka viņam nav jāspredīko baznīcas dogmas. Birznieks-Upītis rāda, ka cilvēks pēc dabas nav ne ļauns, ne samaitāts, lai tas kļūtu labs, to nevajag biedēt ar elles draudiem. Bet ja dzīvē rodas tik daudz nelāga tipu, tur vainīgi dzīves apstākļi. Visa cēlonis socialajos apstākļos. Visas cilvēka dvēseles norises Birznieks-Upītis tēlo sakarā ar materialajiem apstākļiem. Cilvēks kļūst pasīvs, zaudē dzīvesprieku nevis kaut kādu iedzimtu, tīri psichisku īpašību pēc, bet tāpēc, ka dzīvē viņam neveicas. Nabadzība, ciešanas nospiež, pazemo, rada nelaimīgus, garīgi iedragātus cilvēkus. Kā ārējie apstākļi ietekmē cilvēka dvēseli, labi un patiesi parādīts drūmajā stāstiņā «Pastalas lāpot». Tajā spilgti attēlots muižas rentnieka saimnieciskais stāvoklis, kāds tas bija ekonomisko pārmaiņu gados. Visa Mežmaļa dzīve iet uz leju. Viņš var plēsties no agra rīta līdz naktij, taupīt katru kapeiku, bet no purva, kurā iestidzis, vairs neizkulsies.

Birziekam-Upītim ļoti jutīga socialā sirdsapziņa. Viņu dziļi saviļņo un satriec katra netaisnība. Šajā ziņā viens no skaistākajiem stāstiņiem ir «Seskiņš», kurā dziļi saviļņo cilvēku cietsirdība pret otra sāpēm. Birznieks-Upītis šeit nostājas karojošā humanisma pozicijā, runā augstās cilvēcības vārdā. Viņš pavisam nav bezpersonisks vērotājs vai raksta tikai, estetisko motivu skubināts, kā to aplam apgalvo daži Birznieka-Upīša agrākie darbu vērtētāji. Viņu vispirms interesē nevis kaut kāda abstrakta vispārēja cilvēcība, bet konkretais vēsturiskais cilvēks sava laikmeta un šķiras ielokā.

Birznieks-Upītis neapstājas vienīgi pie dzīves pabērniem un pasīviem cietējiem, kādi ir Mežmalis, Andžēns, Druviņš vai iztapējs lauksargs Skaudris stāstos «Pastalas lāpot», «Andžēni», «Druviņi» un «Lauksargs». Rakstnieka redzīgā acs saskatījusi sava laika dzīvē arī cita tipa ļaudis, kuri cērt netaisnībai preti. Tādi drosmīgi raksturi ir skolotājs Kalniņš, Bazānu Reinis, Matsons, Andrejs Akmens stāstos «Zem ābeles», «Tēvs, brālis un mašīna», «Ezera malā» un «Viens no daudziem».

Visskaidrāk revolucionārā cīnītāja un tautas brīvības cīnītāja tēls iezīmēts stāstos «Tēvs, brālis un mašīna» un «Viens no daudziem». Pēdējā rādīta revolucionārā pagrīdnieka varonīgā dzīve un cīņa pret buržuazisko iekārtu. 1906. gadā sarakstītais nelielais stāstiņš «Zem ābeles» ir viens no visspēcīgākajiem Birznieka-Upīša darbiem. Tas sacerēts drūmajos mēnešos, kad Latvijas novados trakoja soda ekspedicijas. Kalniņu nošauj. Bet stāsta nobeigumā izskan pārliecība, ka cīņa nebeigsies, ka asinis nav izlietas velti.

Vairākkārt Birznieks-Upītis tēlojis arī muižas un zemnieku attiecības. Tās rādītas jau pieminētajā «Ezermalā», «Kā Augstkalni nokļuva Lielpurva malā», «Druviņos», «Malkā un pātagā» un «Ģimenes labā». Taču šajos darbos, izņemot «Ezermalā», rakstnieks diemžēl vairs neaizsniedz to asumu un spēku, kāds ir pārējos darbos. Muižas un zemnieku attiecību tēlojumos pietrūkst vajadzīgā dziļuma. Dažviet tās rādītas pārāk idiliskas un objektīvas. Tas pats sakāms arī par dažiem vēlākos gados rakstītiem pirmās vācu okupacijas laika un buržuaziskās Latvijas zemnieku dzīves notēlojumiem. Stāstiņos «Kā pasakā» un «Aeroplans» laikmeta attēlojums reāls un arī pareizs. Tomēr tanīs mēs nejūtam smago traģediju, ko Latvijas zeme pārdzīvoja okupacijas gados. Tas pats sakāms arī par buržuaziskās Latvijas kalpu un lielgruntnieku attēlojumiem — «Jaunpuisis», «Vasara Līčos», «Vilkkulā» un «Mārtiņš ar trim vārdiem». Pēdējā rakstnieks gan ietvēris latviešu darba cilvēka morālās īpašības: milzīgo sīkstumu, gribu un nepārvaramo izturību, kā arī neremdināmas ilgas pēc patstāvīgas saimnieciskas dzīves. Bet šķiru sabiedrības apstākļos neviens, pat visčaklākais strādnieks ar savu darbu vien nevarēja sasniegt labklājību. Nevis paša uzcītība, bet vienīgi socialistiskā revolucija varēja atpestīt viņu no verdzības. Tai asajai šķiru cīņai, kas toreiz norisinājās Latvijas laukos, Birznieks-Upītis šajos stāstos pagājis garām. Revolucionārā proleteriešu tēlu tur neredzam.

Birznieks-Upītis savā mākslā arī pēdējos gados paliek uzticīgs tiem pašiem demokratiskajiem principiem, kuriem viņš sāka kalpot jau jaunībā. Nekad viņš nav nodevis savu pārliecību vai pakļāvies buržuazisko nacionalistu ideoloģijai, bet aizstāvējis tālaika darbaļaužu intereses. Tas skaisti izpaužas arī viņa jaunatnes stāstos. Labi apjauzdams, ka viņam nav vairs pa spēkam pareizi notēlot sarežģīto jaunlaiku īstenību, Birznieks-Upītis pievēršas bērnu pasaulei un šajā žanrā devis tik klasiskus darbus kā «Pastariņa dienas grāmata», «Jaukās Nīnas pasaciņas», virkni īsāku un garāku tēlojumu, kas jaunatni māca mīlēt dzimteni, dabu un darbu, īpašības, kas vajadzīgas arī padomju jaunietim.

Valsts izdevniecības pasāktais mūsu īsā stāstu meistara Kopoto rakstu izdevums ir vērtīgs ieguvums mūsu kulturas dzīvei. Pirmais sējums aptver lielu periodu rakstnieka darbībā, laika posmu no 1895.—1927. gadam, kad radušies arī visi Birznieka-Upīša labākie lauku dzīves tēlojumi. Sējumu ievada tautas rakstnieka Andreja Upīša apcerējums par Birznieka-Upīša stāstiem, paša autora autobiografisks atmiņu tēlojums «Mans dzīves stāsts». Beigās pievienotas P. Birkerta sastādītās bibliografiskas piezīmes.

E. Damburs

Maskavas Dailes teatra vēstures materiali

Maskavas Dailes teatra kulturālā nozīme ārkārtīgi liela. Tā vadošā loma atzīta ne vien Padomju Savienībā, bet arī tālu aiz tās robežām. Maskavas Dailes teatris lielā mērā ietekmēja visu jaunākā laika teatra kulturu.

Teatra dibinātāji un redzamākie tā darbinieki K. Staņislavskis un Ņemirovičs—Dančenko atstājuši daudz vērtīgu materiālu, kas ļauj noskaidrot skatuves mākslas realistiskos principus un daudzas citas teatra pamatproblemas.

Tāpēc ļoti augstu jāvērtē teatra izdevuma «Ježegodņik»* nozīme, kur sistematizētā veidā publicē dokumentus, kas attiecas uz Maskavas Dailes teatra darbinieku un pirmkārt uz Staņislavska un Ņemiroviča—Dančenko radošo darbību. «Ježegodņikā» par 1944. g. atrodam daudz ļoti interesantu materiālu. Te ievietota Staņislavska un Ņemiroviča—Dančenko sarakstīšanās ar Čechovu, kur viņi izteikuši savas domas par veselu rindu teoretisku jautājumu, un raksti, kur apskatīta atsevišķu darbu uzvedumu vēsture, redzamāko režisoru un aktieru atmiņas, teatru darbinieku raksturojumi. Viena nodaļa veltīta Maskavas Dailes teatra darbībai Lielā Tēvijas kara laikā. Pēdējā nodaļā atrodam materiālus par repertuaru, izpildītāju sarakstus, teatra personalo sastāvu u. c.

«Ježegodņiks» iesākas ar diviem Ņemiroviča—Dančenko rakstiem «Par romantisko un realistisko teatri» un «Par aktiera vienkāršību» (Stenografiskie raksti par 1940. g.). Šajos nelielajos rakstos Ņemirovičs—Dančenko ar viņam piemītošo dziļumu un apbrīnojamu domu skaidrību apskata skatuves mākslas svarīgākās problemas. Pirmajā rakstā viņš runā par nepieciešamību no jauna apskatīt jēdzienus «romantisms» un «realisms», jo «sarunās, diskusijās un strīdos piemin tik daudz lieka un neizdomāta un vēsturiski nepamatota». «Jo vairāk es iedziļinos jautājumā, — saka Ņemirovičs—Dančenko, — no kā ceļas tik liels jēdzienu juceklis par romantisko teatri, un jo biežāk atskatos uz romantiskā teatra rašanās pirmavotiem, jo vairāk pārliecinos, ka mūsu kritiķi, režisori, pat aktieri, un sevišķi šai ziņā visliellākie grēcinieki teatra pētnieki — vienkārši slikti orientējas teatra dziļākajās problemās... Tieši mūsu mākslai piemīt visas īsta un augsti stādāma realisma īpašības, ko nespēj aptvert nedz franču deklamacija, nedz vācu svinīgā uzpūtība, tā ir visdziļākā vienkāršība... Uz šīs vienkāršības bazējas vislabākie mūsu aktieri.»

Raksta noslēgumā Ņemirovičs-Dančenko saka, ka «Dailes teatris sacēlās pret sliktu tēlošanu, falsifikaciju uz skatuves un visu to, ko bija kultivējuši vecie aktieri un teatra darbinieki, kas skatījušies uz teatri tikai kā uz mākslu, kura nedrīkst pārāk pilnīgi atgādināt dzīvi...»

Ne mazāk interesants Ņemiroviča-Dančenko raksts «Par aktiera vienkāršību». Raksts pārsteidz kā ar analizes dziļumu, tā arī ar vispārinājumu plašumu. Aktiera vienkāršība autora izpratnē ir psicholoģisku elementu sarežģītākais komplekss, kas atklājas tikai tad, kad aktierim ir sevišķas dvēseliskas īpašības un kolosals gribasspēks. Raksts vērtīgs ne vien tāpēc, ka apskata vienu no skatuves mākslas pamata problemām, bet arī savu formulējumu precizitates un konkretā satura dēļ.

Etikas jautājumi arvienu stipri interesējuši K. S. Staņislavski, par ko var pārliecināties no viņa darbiem. Viņa grāmatās «Mana dzīve mākslā» un «Aktiera darbs ar sevi» atrodamas daudzas domas un atsevišķas piezīmes, kur viņš vērtē skatuves darbinieku nodarbi. Tāpēc īpašu interesi modina raksts «Etika», kurā noteiktā un konsekventā veidā formulēti autora uzskati par šo jautājumu.

No visiem teatra darbiniekiem Staņislavskis prasīja kulturālu uzvedību. «Teatrī nedrīkst nākt netīrām kājām,» teica viņš. «Dubļus un putekļus notīriet pie ieejas teatrī, galošas atstājiet priekšnamā līdz ar visām rūpēm, ķildām un nepatikšanām, kas bojā dzīvi un novirza uzmanību no mākslas. Atklepojieties un nospļaujieties pirms ienākšanas teatrī, bet ienākuši neatļaujieties spļaut visos kaktos. Diemžēl aktieri bieži izvēlas savu teatri tam, lai tanī sanestu daždažādas tenkas, apmelošanu, skaudību, intrigas, sīkumainu patmīlību. Rezultatā iznāk nevis mākslai templis, bet spļauktuve, atkritumu kaste, samazgu trauks.»

Ar kalpošanu teatra mākslai Staņislavskis saprata ne vien augsti kvalificētu darbinieku (režisoru un aktieru), bet arī visa techniskā personala darbību, jo «bez izņēmuma visi teatra darbinieki piedalās izrādes radīšanā.» Pat, «ja šveicars, garderobists, biļetieris, kasieris sagaida skatītāju neviesmīlīgi un ar to sabojā viņa garastāvokli, viņi kaitē vispārējai lietai un mākslas uzdevumam.» Staņislavskis dod padomu intrigantus un skaugus «bez žēlastības padzīt no teatra, aktierus bez lomām — arī. Ja nu viņi nav apmierināti ar lomu apmēriem, lai zina, ka nav mazu lomu, bet ir gan mazi aktieri.»

Galvenais Staņislavskim — kalpošana lielajai mākslai, kuras dēļ teatris pastāv. Viņš dod padomu režisoram vai aktieriem visā dzīvē meklēt «demarkacijas līniju, kas atdala sliktu no labā» skatuves mākslā, jo «ne viss ir zelts, kas spīd.» Aktierim kā dzīvē, tā arī uz skatuves jābūt daļā nesējam. «Izkopiet sevī vajadzīgo iznesību, etiku un disciplīnu, kas nepieciešama sabiedriskam darbiniekam, kurš nes pasaulē skaisto un cēlo.»

Neviens kulturals cilvēks, nerunājot nemaz par skatuves mākslas darbiniekiem, literatiem un teatra vēsturniekiem, nepaies garām K. S. Staņislavska un Ņemiroviča-Dančenko korespondencei ar Čechovu.

Ņemiroviča-Dančenko vēstules un telegramas Čechovam aptver sešpadsmit gadu posmu — no 1888. līdz 1904. g. (kad miris Čechovs), Staņislavska vēstules Čechovam aptver laiku no 1899. g. līdz 1904. g. (līdz ar Staņislavska vēstulēm publicētas arī Staņislavska sievas artistes M. P. Ļiļinas vēstules Čechovam).

Ņemiroviča-Dančenko un Staņislavska vēstuļu saturs interesants daudzējādā ziņā: tās papildina mūsu priekšstatus par viņu autoru garīgo seju. Vēstules ļauj mums izprast tās idejas, kuras bija tuvas Čechovam un Maskavas Dailes teatra dibinātājiem. Viņu milzīgā interese par dzīvi, mīlestība uz literaturu un teatri, nenogurstošs darbs, kas arvienu bija virzīts uz skaidriem un noteiktiem mērķiem — raksturīgas Ņemiroviča-Dančenko un Staņislavska īpašības. Vēstules ļauj izprast lomu, kāda Čechovam bija Maskavas Dailes teatra attīstībā. Ņemiroviča-Dančenko un Staņislavska sarakstīšanās ar lielo dramatiķi atklāj viņu lielo draudzību, kas atvieglioja cīņu par jauno teatri, veidotu uz īsteni realistiskiem principiem. Ņemiroviča-Dančenko un Staņislavska vēstulēs atrodam ļoti daudz vērtīgu domu par dramaturģiju un mākslinieciski radošā darba problemām.

«Ježegodņikā» ievietotas Dailes teatra ievērojamākā aktiera L. M. Ļeonidova atmiņas. Ļeonidovs teatrī nostrādājis apmēram 40 gadu. Diemžēl šīs atmiņas ir nepabeigtas (tās aptver pirmsrevolucijas periodu).

Savās atmiņās, kas uzrakstītas «sev», šais savdabīgajās pārdomās par savu un viņa vecākās paaudzes teatra darbinieku dzīvi Ļeonidovs uzrāda daudz sirsnības, humora un gaumīguma. Viņa vērošanas spējas un viņa asā acs nedaudzos vārdos ļauj radīt neaizmirstamus visdažādāko cilvēku portretus. Te gan klauns Tanti, Puškina laika ministrs Deļanovs, Puškina laika biedrs grafs Strogonovs, Ļevs Tolstojs, Gorkijs, gan izdzīstošais Čechovs un vispār 19. g. s. beigu un 20. g. s. pirmo gadu teatra mākslas darbinieku plašā galerija.

Ļeonidova atmiņas ir vērtīgas «sastapto cilvēku» raksturojumu dēļ. Šie raksturojumi sniedz daudz pamācoša arī mūsdienu padomju aktieriem un vispār mākslas darbiniekiem.

Aktieru beztiesīgumu, materiālo nenodrošinātību cariskajā Krievijā varēja novērot ik uz katra soļa. Lūk, piemēram, viena no Ļeonidova atmiņu vietām: «Kā tas pieņemts sen iesakņojušās tradicijās, gavēņa laikā Maskavā sabrauc aktieri no visām neaptveramās Krievijas malām... Tautas bez gala. Mudžeklis. Visdažādākā tauta. Sirdi plosošas ainas. Aktrise... Gavēnis beidzās. Nav ne vasaras, ne ziemas. Viss izpārdots, iekīlāts un pārķīlāts. Cik daudz ciešanu, asaru acīs... Un tepat pastaigājas sātīgi paēdušie, apmierinātie, vēl ziemā nodrošinājušies ar vietu. Ar lielām algām, bagāti ģērbtie, rokās, ausīs un kabatās gredzeni, auskari, zelta etvijas...»

Ļeonidova atmiņās ir daudz atziņu un domu par teatra mākslu, par aktiera un režisora lomu teatrī. Atmiņas uzrakstītas ar lielu literaru meistarību.

Lielu interesi teatra pētniekiem un vēsturniekiem sagādā tās «Ježegodņika» nodaļas, kas veltītas Šekspira lugu uzvedumiem Maskavas Dailes teatrī un tādu skatuves meistaru raksturojumiem, kādi ir N. Chmeļovs un I. Moskvins Pribitkova lomā (A. N. Ostrovska «Pēdējais upuris»).

«Ježegodņiks» bagāti ilustrēts ar sešu autografu uzņēmumiem.

Diemžēl īsajā recenzijā nav iespējams sniegt izsmeļošu materiālu raksturojumu, kas sastāda Maskavas Dailes teatra «Ježegodņika» saturu.

B. Celms

* Maskavas Dailes teatra „Ежегодник". Maskava, 1946. g.

„KĀZAS MALIŅOVKĀ"

Latvijas PSR Muzikālās komedijas teatra uzvedumā

Borisa Aleksandrova «Kāzas Maļinovkā» ir viena no vispopulārākajām padomju operetēm. Operete uzrakstīta īsi pirms Lielā Tēvijas kara un uzvesta gandrīz visos mūsu zemes operešu teatros. Kā zināms, opereti «Kāzas Maļinovkā» patlaban uzved Balkanu valstu galvaspilsētās Sofijā, Bukarestā un Belgradā, to uzvest paredzēts arī Budapeštā un Albanijas galvaspilsētā Tiranā.

Šī operete rada interesi vispirms ar savu realismu un satura nozīmīgumu. Teksta autors ukraiņu dramatiķis L. Juchvids, teksta tulkotājs krievu valodā V. Tipots un komponists B. Aleksandrovs izrādījušies īsti novatori operešu žanra izveidošanā padomju skatuvēm. Dramaturģijas un muzikālās kompozicijas ziņā viņu darbs stipri atšķiras kā no Vines klasiskās operetes principiem, tā arī no tā vēsturiskās muzikālās komedijas tipa, kāds ir, piemēram, Ļeņingradas komponista Nikolaja Streļņikova darbs «Dzimtniece».

Dramatiķis un arī komponists savos meklējumos izmantojuši tautiskās muzikālās komedijas slavenās tradicijas, it īpaši — ukraiņu. Par ukraiņu tautiskās muzikālās komedijas paraugu noder Gulaka-Artemovska nemirstīgais darbs «Aizkrācietis aiz Donavas».

Latvijas PSR Muzikālās komedijas teatra uzvedumā «Kāzas Maļinovkā» skatītājs skaidri redz, ka īsti nacionālā muzikālā teatra attīstība nomāc un izspiež no repertuara Vines operešu nedzīvās, novecojušās formas.

«Kāzu Maļinovkā» satura pamatā ir patiesi notikumi no pilsoņu kara slavenā varoņa Katovska dzīves, kas vairākkārt darbojies kā izlūks ienaidnieka aizmugurē. Bet šie notikumi, kas saistīti ar Katovski, kalpo tikai kā sižeta attīstības izejas moments. Kā zināms, pilsoņu kara laikā un pat vēlākos gados dažāda veida bandas nodarīja lielas pārestības mierīgajiem iedzīvotājiem. Sarkanās Armijas regulārais karaspēks un partizani cinījās ar šīm bandām. Minētā notikuma norises attēlošana ir operetes sižeta pamatā.

Bez šaubām, izrādes naivā valoda, kā arī zemnieku — vectēva Ničipora, viņa sievas Gapusjas, Jarinkas un viņas mīļākā Andrejkas — tēlos ir daudz kas tāds, kas tuvina šo darbu vecās krievu un ukraiņu muzikālās komedijas realistiskajām tradicijām. Nevīlota sirsnība, šķīstsirdība sastāda izrādes žanra pamatu. Uzvedējs — režisors Misiņš, diriģents Tons un mākslinieks Merkmanis guvuši lielas sekmes, radot kolorita bagātu un kompozicijā pabeigtu realistisku izrādi. «Kāzas Maļinovkā» Muzikālās komedijas teatra kolektivam radīja zināmas grūtības. Doma par operetes uzvedumu radusies pirms diviem gadiem. Pirmizrāde notika 1945. gada septembrī Latvijas Arodsavienību Centrālās Padomes Strādnieku teatrī. Uzvedumā bija lieli trūkumi. Pēc diviem mēnešiem inscenējumu radikāli pārstrādāja, bet arī jaunajā iestudējumā izrāde neguva ne oficiālo organu, nedz arī skatītāju atzinumu. Režisoram un visam teatra radošajam kolektivam bija jāpievērš nopietna vērība trūkumu likvidēšanā.

Pašreizējam «Kāzu Maļinovkā» uzvedumam nav vairs nekā kopēja ar 1945. gada izrādi.

Ievērību pelna tas, ka, izņemot baletmeistaru Edmundu Pļevicki, visu pārējo izrādes vadību, kā arī daudzus izpildītājus aizstāja ar jaunu personažu.

Kādi ir pozitīvie momenti, kas ļauj uzskatīt «Kāzu Maļinovkā» uzvedumu par īstu mākslas darbu?

Muzikālās komedijas vērtību nosaka tematikas sociālais asums, spilgts tēlu realisms, sulīga žanra valoda, plaša tautas dziesmu motīvu izmantošana. Runājot par «Kāzām Maļinovkā», jāatzīmē tēlu patiesīgums, jo izrāde ieturēta vienkāršos toņos un tai ir svēsa kā groteska, tā arī spēles ārējie komiskie paņēmieni. Mākslinieciskās patiesības prasības tik nosacītā žanrā kā operete «tirās» operetiskās «specifikas» cienītājiem var likties mazliet pārsteidzošas, bet tieši te arī slēpjas katra padomju mākslas darba spēks. Padomju māksla cieši saistīta ar konkrētu dzīves saturu. Arī izrādes un lomu forma, kā arī pats skicējums, tāpat veidotā peizaža nav tādi, kādus paraduši redzēt Vines operetēs. Aktieriem bija jāatsakās no Vines operetē specifiskie cilindri un frakas ar parastiem, laikam atbilstošiem tērpiem. Viņiem bija jāatsakās no «maskām» un ierastajiem standartiem un jāpāriet uz realistiskiem, patiesiem tēliem. Bija rūpīgi jāstrādā, lai apgūt i tekstu un tā intonaciju. Vieglprātīgu noskaņu pret muzikalo partituru, kas izrietēja no nevērības pret komponistu radošo plānu un nodomiem, nomainija diriģenta, kā radoša muzikālā izpildītāja, mākslinieciski izjustā un profesionāli augstvērtīgā interpretācija.

Muzikālās komedijas teatra darbs pie «Kāzām Maļinovkā» ražīgs divējādā ziņā: pirmkārt, radošā kolektiva spēku pārbaude, un otrkārt, atteikšanās no veciem šabloniem. Runājot konkreti, izrāde spilgti zīmē mūsdienu varoņu tēlus, ukraiņu zemniekus un sarkanarmiešus, kurus vada stingrais un noteiktais Nazars Duma. Viņa lomu talantīgi spēlē Jānis Lūsis. Pilsoņu kara gadu bargā vēsma radīja ne tikai šausmas, kas neizbēgamas lielo vēsturisko notikumu laikā, bet arī tautas masu varonību. Kvēlais padomju patriotisms arvienu noved pie revolucionaras disciplīnas, arvienu ņem virsroku pār mietpilsonisko anarchiju, grautiņiem, neapvaldīto un asiņaino stichiju.

Izrādē saista masu scenas, dejas un vokālie dueti. Skatu izveidojumā atrasts vajadzīgais ritms, lai gan režisoram un pa daļai arī baletmeistaram nevar nepārmest viegla šarma un tā daiļuma trūkumu, kam jāizpaužas katrā viegla žanra teatra izrādē. To, domājams, teatra kolektivs pārvarēs turpmākā darba gaitā.

Tēlojot muzikālās komedijas personažus, režisors un izpildītāji atraduši vajadzīgās krāsas. Neaizmirstami ir vectēva Ničipora (aktieris E. Čakste) un Gapusjas (Z. Pupšto) tēli, bet viņu izpildītā ģeķīgā deja («tuste...») — ir vislabākā vieta izrādē. Aktiere Nina Gruzna parādīja augstu izpildītājas meistarību laucinieces Sofijas Michailovnas tēlā. Varones sēras par šķietami zaudēto vīru, sirsnīgā piekeršanās meitai Jarinkai un lielais lirisms padara viņas tēlu par vienu no pievilcīgākajiem operetē.

Labi izveidots gana Andrejkas tēls (Otomārs Kūns), jauks ir Jaška — artilerists aktiera V. Ruško izpildījumā. Ruško tēlošanas paņēmieni vērtīgi tāpēc, ka viņš nav pielaidis pārspīlējumus, kas tik parasti, izpildot šo lomu.

Dažās vietās varētu nepiekrist režisora atsevišķu banditu lomu veidojumam. Labi izdevies banditu vadītāja Griciana baigais tēls (V. Pāvils).

Latvijas PSR Muzikālās komedijas teatra panākumi ir neapstrīdami. Nepieciešami, lai teatra kolektivs apzinātos šo panākumu cēloņus, ne mirkli neaizmirstot savas atsevišķās kļūdas un pat caurkrišanu agrākajos uzvedumos.

Muzikālās komedijas teatrim ir jau pieredze, ko tas guva operešu «Mana skaistule», «Monmartra vijolīte» un «Perikola» uzvedumos. Neveiksmes un kļūdas, kas bija arī šinīs uzvedumos, nedrīkst pazemināt kolektiva radošā darba spraigumu.

Teatra darbs saņēma pelnītu skatītāju atzinumu.

N. Nikolajevs-Bergins

SAKARĀ AR MASKAVAS 800. GADADIENU

«Muzikālā Maskava»

Tiek sagatavots izdošanai sējums «Muzikālā Maskava». Krājumu ievadīs raksts «Muzikālā dzīve Maskavā līdz mūsu dienām». Tālāk sekos raksti par kantatēm ar Tretjakovska, Lomonosova un Sumarokova tekstiem, par I. Dolgorukiju un par muzikalo sadzīvi Maskavā. Atsevišķi materiāli veltīti Verstovska un N. Rubinšteina lomai muzikalajā Maskavas dzīvē, Borodina operai «Kņazs Igors» uz Maskavas teatru skatuvēm.

Nodaļījumā «Publikacijas» tiks ievietoti materiāli par Rachmaņinova sarakstīšanos ar Čaikovski, Čaikovska, Belinska, Mamontova, Taņejeva un Rimska-Korsakova vēstules.

Izstāde «Maskava trijās revolucijās»

PSRS Revolucijas muzejs sakarā ar Maskavas 800. gadadienu organizēja ceļojošo izstādi, kas apgaismos Maskavas proletariata varonīgo cīņu boļševiku partijas vadībā.

Atsevišķos stendos izvietotie materiāli veltīti revolucionarajiem notikumiem dažādos galvaspilsētas rajonos 1905. gada revolucijas periodā, 1917. gada februara revolucijas dienās un Lielajā Oktobra socialistiskajā revolucijā.

Izstādes eksponatu vidū — foto uzņēmumi, reprodukcijas no lielāko mākslinieku darbiem, kas attēlo tālaika notikumus, revolucionarās cīņas dalībniekus u. t. t. Vienā no stendiem — V. Žuravļeva gleznas «Barikades Presnā 1905. gada decembrī» reprodukcija. V. Meškova glezna «Revolucijas karaspēka ienākšana Kremlī» veltīta Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas uzvarai.

Kino jubilejas dienās

Maskavas 800. gadadienas svinību dienā galvaspilsētas kinoteatros notiks mākslinieciski, dokumentalo un populari zinātnisko filmu festivals, kas dod pārskatu par Maskavu dažādos tās vēstures periodos.

Starp jaunajām filmām, kuras veltītas jubilejas dienām, dokumentalā filma «Maskava — PSRS galvaspilsēta» un krāsainais kino žurnals «Zinātne un technika». Šim kino žurnalam četras daļas: «Pirmais grāmatu iespiedējs Fjodorovs», «Pilis apakšzemē» — par Maskavas metro, «Maskava — triju jūru osta» un «Rubina zvaigznes».

Kino žurnala «Jaunākie notikumi» veltīti Maskavas jubilejai.

Ievērojamākie padomju kinematografijas darbinieki uzstāsies ar lekcijām: «Maskava — padomju kinematografijas centrs», «Mosfilma — Padomju Savienības vadošā studija», «Sojuzdetfilma — vienīgā pasaulē jaunatnes un bērnu kino filmu studija» u. c.

Rakstu krājums par galvaspilsētas mākslu

PSRS Zinātnes akademijas Mākslas vēstures institūts gatavo lielu rakstu un materiālu krājumu, veltītu Maskavas mākslas vēsturei. Krājumā būs iespiesti raksti: «Maskavas architekturas pieminekļi», «Maskavas miniaturas skola», «Monumentalās propagandas pieminekļi Maskavā», «Jermolova Maskavas mazajā teatrī», «Gribojedovs un muzikalā Maskava», «Maskavas Dailes teatra darba sākums» u. c.

Bez tam krājumā tiks ievietoti raksti, veltīti Maskavas teatriem padomju varas laikā, par galvaspilsētas architekturas labākajiem sasniegumiem un par Maskavas padomju komponistiem. Lielu interesi rada raksti par Ščepkinu un pētījumi par Čaikovska dzīvi un darbību Maskavā.

*

Valsts literaturas muzejs Maskavā izdevis rakstu krājumu «Literarās ekskursijas pa Maskavu», kurā apskatītas vietas, kas saistās ar krievu klasiskās literaturas ievērojamāko meistaru dzīvi un darbu Maskavā. Tā pati izdevniecība gatavo izdošanai rakstu seriju par vietām Maskavas apkārtnē, kas saistītas ar krievu rakstnieku literaro darbu. Grāmatā dots muižu «Archangeļskas», «Ostafjevas», «Abrancevas» raksturojumi, kur uzturējušies Puškins, Gogolis, Aksakovs. Atsevišķās nodaļas apgaismo Puškina «Zacharovu» un Čechova «Melichovu», kā arī vietas, kas saistās ar Majakovska («Puškinu») un Bagricka («Kuncevu») dzīvi un darbu.

„KALPU TAKA"

1947. gada pirmajā pusē LPSR Valsts Ceļojošais teatris savā repertuārā uzņēma I. Lēmaņa lugu «Kalpu taka».

Nopelniem bagātā mākslas darbinieka režisora A. Amtmaņa-Briedīša vadībā aktieru kolektivs visiem spēkiem pūlējās, lai iemiesotu autora iecerētos tēlus un pasvītrotu lugas socialos momentus: kalpu cīņu par zemi, brīvību un labklājību.

Šajā izrādē darba zemnieks redz savas pagātnes «asaru un sviedru piemirkušo kalpu taku», kura beigu cēlienā padomju varas laikā, vijas augšup kalnā — pretim saulainai dzīvei.

Tas ir galvenais vadmotīvs, kālab darba tauta «Kalpu takas» izrādes uzņem ar sajūsmu.

Nereti aktieri, nonākot uz skatuves, pavada vairākas stundas pārrunās ar skatītājiem. Un šīs pārrunas arvien izskan līdzīgos slēdzienos: «Jā — kādreiz tā bija... Īstais darba darītājs nevarēja panākt savu taisnību. Tagad — tas ir citādi!» Vai arī: «Brauciet biežāk pie mums ar tādām lugām! Ir aktieri no skatuves runā mūsu — arāju valodu!»

Tādi ir skatītāju iespaidi, kas liecina, ka teatra vadība nav kļūdījusies, uzņemot repertuārā «Kalpa taku».

Divu mēnešu laikā luga ir piedzīvojusi trīsdesmit septiņas izrādes dažādos republikas pagastos apkalpojot pāri par 10.500 skatītāju.

Atgriežoties no atvaļinājuma, otrajā darba pusgadā teatra vadība paredz «Kalpu taku» aizvest visattālākajos novados, daudzkārt pārsniedzot esošo izrāžu skaitu.

LPSR Valsts Ceļojošā teatra direktors **A. Vanags**

SALTIKOVA-ŠČEDRINA PASAKAS

Mums pazīstami daudzi rakstnieki, kuri lielu vērību veltījuši pasakām, nostādījuši tās blakus citiem literaturas žanriem. Tādu rakstnieku netrūkst nevienai tautai. Viņi papildina lielos tautas pasaku krājumus, ienesdami tanīs jaunas vērtības, lielākā vai mazākā mērā atspoguļodami sava laika sabiedriskās parādības, tautas dzīves daudzveidību. Un jo vairāk šīs pasakas atspoguļo sava laika progresivās idejas, dziļāk saknojas tautas sadzīvē, jo tās tuvākas darbaļaužu masām.

Tāpat kā ikviens literars darbs, tā arī pasaka ir vērtīga tikai tad, ja tā nav atrauta no dzīves procesa un izteic tautas skaistākos centienus un ilgas pēc brīvības, vēršoties pret spēkiem, kuri aizkavē šo centienu piepildīšanos. Un tieši šai ziņā ir raksturīgas lielā krievu rakstnieka, ģeniālā satiriķa Saltikova-Ščedrina (1826.—1889. g.) pasakas, kuras, tāpat kā visi viņa darbi, latviešu lasītājam kļuva brīvi pieejamas ar padomju varas nodibināšanos Latvijā, kad mūsu tautai pavērās neierobežotas iespējas dziļi iepazīties un apgūt krievu tautas revolucionarās literaturas un kulturas izcilos sasniegumus.

Saltikovu-Ščedrinu mēs pazīstam kā krievu revolucionarās satiras lielāko meistaru. Cēlies no muižniekiem, Ščedrins jau pašā savas literarās darbības sākumā pieslejas revolucionarām idejām un blakus Černiševskim, Dobroļubovam, Ņekrasovam kļūst par vienu no redzamākajiem sava laika cilvēkiem, kurš savu lielo rakstnieka talantu atdeva cīņai par savas tautas atbrīvošanu no cariskās verdzības jūga. To viņš darīja kā revolucionarais demokrats, savas tautas kvēls patriots. Viņa vienīgā un karstākā vēlēšanās bija redzēt tautu brīvu un spēcīgu. Un kaut arī cara valdība viņu vajāja ik uz soļa, kavēja viņa darbību, — Ščedrins varonīgi pārvarēja visas grūtības un teica tautai patiesības vārdus, aicināja to sacelties pret ekspluatatorisko carisko iekārtu, lai tās vietā radītu tādu, kas ļautu izvērsties tautas milzu spēkiem, kur nebūtu apspiedēju un liekēžu. Šajā cīņā viņš izlietoja savu visvarenāko ieroci — revolucionaro satiru, atmaskodams visas cariskās varas nejēdzības, šīs varas uzticīgos kalpus — cara ministrus, gubernatorus, muižniekus, žandarmus, visāda veida birokratus, reizē ar to modinot tautā revolucionaru pašapziņu, sludinot cīņas nepieciešamību pret veco, satrunējušo pasauli, kuras aizstāvji dzīvoja vienīgi tāpēc, ka bez mitas dzēra darbaļaužu asinis, uz tās darba rēķina būvējot savu labklājību. Un kaut arī Ščedrina pasakas ir maza daļiņa no lielā satiriķa literarā mantojuma (pie tam latviešu izdevumā iespiestas tikai trīspadsmit viņa pasakas), taču tās dod diezgan labu jēdzienu ne tikai par Ščedrinu — pasaku meistaru, bet arī par Ščedrinu kā cīnītāju par labākajiem tautas idealiem, jo viņa pasakas caurstrāvo dziļš idejiskums, noteikta socialas dabas tendence. Ščedrina pasakas nav radītas vienkāršam laika kavēklim. Tās ir skaudras un kodīgas. Paceļot sava laika sabiedriskās dzīves aizkaru asi uztverot raksturīgākās tās parādības tās attēlo drūmo tautas ikdienu cariskās iekārtas valgos.

Lūk, pasaka «Stāsts par to, kā viens zemnieks divus ģeneraļus paēdināja». Tā nav tikai satira par cara ģeneraļu aprobežotību un trulumu, ko tik lieliski parāda Ščedrins, bet arī attēlo šo aprobežoto ģeneraļu — birokratu zvērisko iedzīvošanās kāri uz zemnieka rēķina, viņu apbrīnojamo un bezmērīgo nekaunību pret darba cilvēku, no kura pūliņiem viņi dzīvo. Tādus pašus plēsoņas Ščedrins tēlo pasakā «Mežonīgais muižnieks», cauršaujot viņus ar savas satiras nāvīgajām bultām. Vēl skaidrāk tas izteikts pasakā «Nabaga vilks». Šis vilks nav nekas cits kā parastais muižnieks, no kura atkarājas ne tikai viņam padoto zemnieku labklājība, bet arī dzīvība. Alegoriskajā pasakā par vilku Ščedrins ārkārtīgi spēcīgi zīmē muižnieku patvaļu, viņu neierobežotās tiesības, bez kurām tas nemaz nav iedomājams, jo «ne jau paša gribas dēļ viņš ir tik nežēlīgs, bet tādēļ, ka viņam ir tāda nejauka miesas uzbūve: nekā cita, izņemot gaļu, viņš nevar ēst... Vilks nevar dzīvot pasaulē, neatņemdams dzīvību, — lūk, visa viņa nelaime!» Šais vārdos Ščedrins ielicis ārkārtīgi dziļu domu: to, ka valstī, kur pastāv izsūcējas šķiras, kur valda muižnieki un kapitalisti, tur nevar būt taisnības, jo darba tautas tiesības tur iznīcina plēsonīgie liekēži, kuru šķiras morale ir pretstatā darbaļaužu moralei, tās cīņai par atbrīvošanos no ekspluatatoriskās iekārtas važām. Un zīmīgi beidzas šī pasaka: no zemnieka rokas vilks dabū triecienu tieši starp acīm. Tā ir viņa nāve — atsvabinātāja. Tā izteic lielā rakstnieka domu: plēsoņas nemirst paši no sevis, viņus vajag iznīcināt.

No visas sirds Ščedrins ienīda cariskās iekārtas balstus, uzticamos tās kalpus. Ar savu kodīgo satiru viņš sevišķi spēcīgi tos iznīcina pasakā «Trezors». Tas ir suņa vārds un reizē ar to arī cara žandarma vārds. Trezors līdz galam ir uzticams sava saimnieka Vorotilova kalps. Viņa pienākums nav sarežģīts: vajag būt nomodā un pēc iespējas vairāk riet. «Rej, mans draugs, rej! Tagad pat cilvēkam, kas grib sevi no labās puses rekomendēt, — ir jārej kā sunim,» Vorotilovs pamāca Trezoru. Un suns rej un sarga viņa īpašumu. Lasot šo Ščedrina pasaku, nāk prātā nesenā pagātne buržuaziskajā Latvijā, kā arī vācu okupacijas laikā, kad tādi Trezori — aizsargi, policisti, šucmaņi un citi tautas interešu nodevēji — buržuaziskie nacionalisti pazemojās un rēja cik uziet, lai sargātu kapitalistu kabatas, saplosītu visus, kas apdraud liekēžu labklājību. Bet jau Ščedrins savā pasakā parāda šo Trezoru bēdīgo galu: Trezors nonīka un apkraupēja, bet vēlāk pat pats Vorotilovs pavēlēja viņu noslīcināt, jo «sakāmvārdam ir taisnība: sunim suņa nāve...»

Redzamu vietu Ščedrina dzīvē un literarajā darbībā ieņem viņa cīņa pret liberaļiem, kuri, tā vietā, lai gāztu carisko iekārtu, apmierinājās ar maznozīmīgām reformām. Šī lielā satiriķa cīņas nozīmi ne reizi vien uzsvēra Ļeņins un Staļins, cīnoties pret kadetiem, meņševikiem, dažādiem mietpilsoņiem, lieku reizi pasvītrojot, ka Ščedrina darbu nozīme sniedzas tālu pāri sava laika robežām. 1912. gadā Ļeņins teica: «Sevišķi nepieciešami redzēt, ka, piemēram, Ščepetjevs, Struve, Izgojevs un citi kadetu brāļi ķeras pie Ņekrasova, Ščedrina u. tml. stērbelēm. Ņekrasovs, būdams personīgi vājš, svārstījās starp Černiševski un liberaļiem, bet viņa simpatijas bija Černiševska pusē. Ņekrasovs tās pašas personīgās vājības dēļ dažkārt grēkoja ar liberalisku iztapīgumu, bet arī pats rūgti apraudāja savus «grēkus» un publiski tos nožēloja... Bet Ščedrins bez žēlastības zobojās par liberaļiem un uz visiem laikiem tos apzīmogoja ar kauna formulu «pielāgošanās neģēlībai» (Ļeņins par kulturu un mākslu, 204. lpp.). Šī zobošanās par liberaļiem caurstrāvo daudzas Ščedrina pasakas: «Liberalis», «Pārgudrais grundulis» u. c. Aiz bailēm par savu dzīvību, lai nenokļūtu līdakas rīklē, grundulis (izglītots grundulis, mēreni liberals) visu savu mūžu pavadīja alā. Viņš «naktī palaida riksi, lai izlocītu muskuļus, mēnesnīcā peldējās, bet dienā līda atkal savā alā un drebēja... Tā viņš guļ dienu no dienas savā alā, naktīs neizguļas, nepaēd kā nākas un visu laiku domā: šķiet gan, ka es vēl dzīvoju? Ak, ko gan rītdiena nesīs?» Ja Ščedrina laikā šī pasaka vēršas pret liberaļiem, kurus vismazāk interesēja darba tautas intereses, tad arī šodien šīs pasakas ideja nav mirusi, bet saglabā savu aktualo nozīmi. Tā vēršas pret visiem mietpilsoņiem, kuri vēl slēpjas savās alās, mēģinot izvairīties no lielā dzīves celtniecības darba, kas noris mūsu zemē; kuri savas personīgās, tīri egoistiskās intereses stāda augstāk par sabiedrības interesēm, dreb pašu izdomātajās bailēs.

Ar šo pārskatu, protams, nevar izsmelt to ideju un domu bagātību, kas ir Ščedrina pasakās. Taču arī tas rāda, ka viņa pasakas, kuras savā laikā cariskās cenzuras dēļ tika izdotas nelegalos izdevumos, bija ass ierocis pret dzīves netaisnību, tās modināja un arī tagad modina tautā naidu pret apspiedējiem, mīlu pret savu zemi un tautu.

Jānožēlo, ka Ščedrina pasaku latviešu izdevumā iztrūkst ļoti raksturīgo pasaku — «Ciema ugunsgrēks», «Milzis», «Bērais», kas lasītājiem dotu pilnīgāku pārskatu par lielā krievu satiriķa pasakām.

V. Vasars

*) *M. Saltikovs-Ščedrins. Pasakas. Latvijas valsts izdevniecība, 1947. g.*

LITERATU CENTRALAIS NAMS

Ar PSRS Rakstnieku savienības lēmumu Maskavas Rakstnieku klubs pārveidots par PSRS Rakstnieku savienības Literatu centralo namu.

Rakstnieku savienības sekretariata sēdē tika apstiprināts nolikums par Literatu centralo namu. Tam jākļūst par zinātniski metodiskā darba centru Maskavas, Ļeņingradas, Savienoto Republiku, KPFSR apgabalu un novadu rakstniekiem. Namā sistēmatiski notiks jaunu darbu lasīšana, rakstnieku jaunrades vakari, diskusijas, referati par literaturas temām utt.

Politisko un kulturas darbu Literatu nams veiks ciešā sadarbībā ar dažādām Maskavas zinātnes iestādēm un organizācijām — PSRS Zinātņu akademiju, zinātniski pētnieciskiem institutiem, muzejiem, bibliotekām utt. Šai nolūkā Maskavā sistematiski tiks rīkotas sanāksmes, veltītas brālīgo republiku literaturai un atsevišķu rakstnieku darbam. Literatu nams savukārt organizēs Maskavas rakstnieku izbraukumus uz republikaniskajiem un apgabalu rakstnieku klubiem. Literatu nama darbu vadīs Padome divdesmit viena cilvēka sastāvā, kuru ievēlēs Literatu centralā nama kopsapulce.

No padomju grafikas izstādes Rīgā. O. Kangilas (Igaunija). «Līdumnieki»

Satikšanās ar trīskārtējo Staļina premijas laureatu M. Gelovani

Pagājušajā nedēļā kinoteatrī «Splendid Palace» Latvijas PSR Kinematografijas ministrija bija noorganizējusi skatītāju sastapšanos ar trīskārtējo Staļina premijas laureatu M. Gorkija vārdā nosauktā Maskavas Akademiskā Mākslas teatra artistu Michailu Gelovani, kas tēlo galvenās lomas filmās «Cilvēks ar šauteni», «Ļeņins 1918. gadā», «Lielā atblāzma», «Caricinas aizstāvēšana» un «Zvērests».

Pirms sastapšanās ar artistu skatītājiem parādīja uz ekrana atsevišķas ainas no filmām «Caricinas aizstāvēšana» un «Zvērests», kurās M. Gelovani redzams galvenajās lomās — kā Josifs Visarionovičs Staļins.

Filmu «Caricinas aizstāvēšana» uzņēma 1941. gadā, tās tema — varonīgā Caricinas aizstāvēšana pret Deņikina baltgvardu bandām 1919. gadā un tā parāda biedra Staļina lomu šīs pilsētas aizstāvēšanā un ienaidnieka sakāvē.

Biedrs Staļins izstrādāja Deņikina karaspēka sagrāves plānu, ko pieņēma CK. Un 1919. gada izšķirīgajās kaujās Sarkanā Armija sakāva Deņikinu. Skopiem, bet spilgtiem vilcieniem filmā parādītas saspriegtās aizstāvēšanas dienas, lielā Staļina loma Caricinas aizstāvēšanas noorganizēšanā.

Šai filmā mēs redzam biedru Staļinu kā ģenialu stratēģi un taktiķi, ievērojamu karavadoni un organizatoru.

M. Gelovani pratis parādīt skatītājiem Staļina domas diženumu, viņa vienkāršību un sirsnību, nesatricināmo uzvaras gribu, uzticību sava skolotāja Ļeņina idejām.

Michails Gelovani uz skatuves darbojas 34 gadus. Biedra Staļina lomu pirmo reizi tēlot viņam uzdeva jau tad, kad viņš vēl bija Rustaveli vārdā nosauktā Tbilisi teatra aktieris.

Lugā «Dzirkstele» attēloti revolucionarās kustības pirmsākumi Kaukazā un biedra Staļina organizatoriskā loma šai kustībā. Gelovani rīcībā kad viņš sāka šo lomu iestudēt, bija tikai viena vienīga biedra Staļina fotografija. Var iedomāties, cik lielas grūtības viņam sagādāja darbs, šo atbildīgo tēlu izveidojot. Tēlojot čackus, ņesčastļivcevus, Hamletus, Greminus utt., aktieris parasti spēlē «no sevis», t. i., rada tādu tēlu, kāds ir viņa iztēlē.

Turpretī šai gadījumā M. Gelovani nācās dot tādu cilvēka tēlu, ko pazīst neskaitāmi cilvēku miljoni, tie, ar kuriem viņš sastopas un strādā. Še nebija iespējams iet parasto, iestaigāto [illegible].

Gelovani meklē sastapšanos ar veciem boļševikiem, kas strādājuši tai laikā ar Staļinu un viņu labi pazīst. No viņu stāstiem par jauno Staļinu Gelovani gūst bagātu materialu. Viņš studē biedra Staļina biografiju un materialus, kas attiecas uz tā revolucionaro darbību.

Šī milzīgā darba rezultātā radās biedra Staļina tēls. Staļina vecie līdzgaitnieki un draugi atzina Gelovani spēli par labu.

Pēc šīs lomas Michails Gelovani uzņemas biedra Staļina tēla iemiesojumu vairākās filmās, kuras ieguvušas lielu mīlestību un popularitati padomju skatītājos.

Daudzus skatītājus interesē jautājums: vai M. Gelovani sastapies ar biedru Staļinu? Jā, 1947. gada maija mēnesī viņš, filmas «Zvērests» režisors, kopā ar citiem biedriem tika uzaicināts Kremlī. Klātesošie ar lielu interesi noklausījās par aktiera M. Gelovani satikšanos ar padomju tautas lielo vadoni biedru Staļinu.

Pašlaik Michails Gelovani filmējas filmā «Gaisma pār Krieviju», kuras tema — Krievijas elektrifikacija pēc Ļeņina lielā plāna. Jau šogad filma parādīsies uz ekrana.

V. Roburs

PIE ZILOŅKAULA TORŅA DRUPĀM

SPECIALRAKSTS «LITERATURAI UN MĀKSLAI»

Buržuazisko zemju pēckara literarās dzīves galveno īpatnību var izteikt divos vārdos: reakcionarās politikas primats. No jauna apstiprinās Ļeņina vārdu patiesība, ka «dzīvot sabiedrībā un būt brīvam no sabiedrības nav iespējams. Buržuaziskā rakstnieka, mākslinieka, aktrises brīvība nav nekas cits kā maskēta (jeb liekulīgi maskēta) atkarība no naudas maisa, no uzpirkšanas...» Mūsu dienās tieša un vētraina politisko interešu iejaukšanās arvien vairāk raksturo ne tikai radošo darbu, bet arī rakstnieku personīgo darbību, neatkarīgi no viņa novirziena vai piederības vienam vai otram modernam «ismam». Vēl vairāk. Tieši tie literati, kuri visvairāk runā par «mākslinieka brīvību», uzstājas buržuazijas, pareizāk sakot, tās reakcionarās virsotnes pašu ikdienišķāko un konkretāko lozungu propagandistu lomā, jo arī te arvien visu izšķir lielkapitala intereses.

Pirmajā brīdī var likties, ka Rietumos viss palicis pa vecam. Ārēji buržuaziskās sabiedrības literaro dzīvi, tāpat kā agrāk, aizsedz «ārpuspartejiskuma» vecā vīģes lapa. Tas arī pilnīgi dabiski. Vai varētu gaidīt atklātu buržuazijas aizstāvēšanu tieši mūsu dienās, kad ir modē pašu «kapitalisma» jēdzienu aizstāt ar puškotu terminu — «Rietumu civilizacija»? Tāpēc nav jābrīnās par to, ka buržuazijas literarajās aprindās vārdu «māksla — politika» savienojums pa vecam rada apmēram tādu pašu reakciju kā velna pieminēšana katoļu mūkam vai cūkas gaļas smarža ticīgam musulmanim. Uz franču žurnala «Karfur» pēdējo anketu par to, vai mākslu var «diriģēt», apjautāto vairākums atsūtīja šādas interesantas atbildes:

«Kas saka — ideoloģija, tas saka — politika. Mākslinieks savā radīšanas darbā var kļūt par mistikas vai reliģijas izteicēju, bet nekādā gadījumā par ideoloģijas paudēju, jo tad tas kļūtu par savas mākslas nodevēju» (Gabriels Marsels).

«Manās acīs kļūst aizdomīga jebkāda ideoloģiskā sistema» (Žoržs Braks)

«Mūslaiku māksliniekam politiskā ideoloģija ir tikpat lielā mērā neauglīga, cik auglīga ir bijusi teoloģija viduslaikos vai metafizika vācu romantisma laikos. Faktiski tagad runa nav pat par ideoloģiju, bet taktiku, nevis par stilu, bet trikiem; ne par kalpošanu, bet par verga lišķību» (Deniss de Ružmons).

«Karfur» — nozīmē krustceļus, ceļa jūtis, bet šai žurnalā strādājošie rakstnieki ir gatavi zvērēt, ka viņiem personīgi nav jāizvēlas virziens. Viņiem pašiem savs «īpatnējs» un «mūžīgais» ceļš. Pēc viņu domām, tikai kreisie rakstnieki apgānīja literaro Parnasu ar savu tiešo un neslēpto partejiskumu. Visi pārējie pa vecam «brīvi kalpo mūžīgajam skaistumam.»

Nepaiet ne diena, kad šie «brīvie» mākslinieki neraidītu zibeņus pret ideoloģijas iejaukšanos literaturā un pret «mākslas diriģēšanas» draudiem. Bet vajag tikai uzmanīgāk ieklausīties viņu pašu balsīs. Tas ir viņu pašu vadītais, viņu pašu terminu «diriģētais» koris šī vārda tiešākajā nozīmē. Dabiski — ne jau visi dzied vienā un tanī pašā balsī. Viņu vidū ir kā sirrealisti, tā arī eksistencialisti, romantiķi u. c. Brīžiem var pat likties, ka viņu rīcībā dažādas partituras. Un tomēr svarīgākajos mūsu dienu jautājumos viņi arvien dzied kopā. Viņus diriģē viens un tas pats diriģenta zizlis, viens un tas pats diriģents, kuram vismazāk rūp literaturas liktenis. Viņi visi pārvērtušies par politiskās ietekmes līdzekļiem un rīkiem, un runa ir par noteiktu politiku, par to politiku, kas skar visas mūsdienu problemas.

Nav grūti atšifrēt šīs politikas raksturu. Tas jau pats par sevi ir atmaskots. «Rietumu civilizacijas» lietas nav tik spīdošā stāvoklī, lai varētu operēt ar viltību. Ja buržuazisko rakstnieku literaro ražojumu stils vēl arvien ir dažāds, tad savās politiski filozofiskajās pozicijās viņi arvien vairāk sāk līdzināties viens otram.

Visraksturīgākais šai ziņā ir franču rakstnieku piemērs. Francijā politiskā cīņa noris visasāk un tāpēc tur ir vislielākā skaidrība. Komunisti kļuva par Francijas lielāko partiju. Franču inteliģence arvienu vairāk pāriet tautas pusē. Ja to nevar vēl teikt par visiem lieliem rakstniekiem, tad katrā ziņā jāsaka, ka savā vairākumā Francijas inteliģence atrodas jau priekšējās pozicijās. Līdz ar to ir ievērojama Francijas kulturas ietekme Eiropā. Tāpēc cīņai par Francijas «dvēseli» ir visplašākā rezonance. Visi šie momenti dod tiešo izpausmi ikkatra franču literarā žurnala lappusēs, ikkuras buržuazisko rakstnieku skolas darbībā.

Tā, piemēram, nesen žurnals «Le literer» izdarīja aptauju rakstnieku vidū par temu «Kā glābt civilizaciju?». Runa ir, protams, par to pašu «Rietumu civilizaciju». Vienlaicīgi par šo pašu moderno temu ievietoja rakstus arī daudzos citos žurnalos.

Pēc ārējās formas atbildes ienākušas dažādas. Bija, piemēram, priekšlikums radīt «pasaules valdību». Citi ierosināja radīt «jaunu reliģiju». Aptaujājamo vidū bija kā rakstnieki pesimisti, tā arī rakstnieki optimisti, dažādu reliģiju, filozofisku un politisku sistemu piekritēji. Nezin kāpēc vairums no viņiem noslēdza savus apsvērumus dažreiz prātīgi, bet dažreiz pilnīgi Romas senatora Katona stilā: «... un tomēr es domāju,... ka vajadzētu radīt Rietumu federaciju.» Citiem vārdiem — plaši izdaudzināto Rietumu bloku, ko tagad mēģina radīt pasaules reakcija.

Lai stiprinātu «Rietumu federacijas» radīšanas nepieciešamību, daži franču žurnali griezušies pie amerikaņu rakstniekiem, pie angļiem, meksikaņiem un pat pie Mahatmas Gandija. Jāsaka, ka pēdējais gan nav attaisnojis viņu cerības un nav izrādījis interesi par Čerčila idejām.

Raksturīga Dosa Pasosa atbilde. Šis «mechanizēta cilvēka moku mākslinieks» — kā viņu nosauc «Le literer» — spriež par pasaules politikas un kulturas problemām ar cinisku Hersta tipa dolara propagandista vaļsirdību. Tā, piemēram, Pasoss zvēr, ka amerikaņu imperialisms patlaban nokļuvis «konfuzijas stāvoklī» un Ņujorkas korporacijas «nav uzskatāmas par agresivu spēku». No tā viņš secina, ka pasauli apdraud vienīgi Padomju Savienība. Safabricējis kaudzēm filozofisku blēņu, viņš runā par iespēju aizstāt nacionalos karus ar «starppartiju kariem» starp Apvienotām nacijām par tiesībām «ekspluatēt masas. Pasoss nobeidz savus prātojumus ar visai zīmīgu padomu: «Ja arī kas paliks pāri no Eiropas civilizacijas, tad tas notiks tikai federacijas formā gar Atlantiku, kurā jāietilpst arī tam, kas paliks pāri no Vācijas. Tikai federacija padarīs Rietumu Eiropu pietiekami stipru, lai tā pati spētu aizstāvēt savu neitralitati.»

«Le literer» korespondents apgalvo, ka Pasosa domu palitras rīcībā ir «smalkākas nianses». Tuvāk apskatoties, izrādās, ka visām šīm niansēm viena un tā pati krāsa. Tā ir galējas imperialistiskās reakcijas krāsa, Čerčila komiteju un Valstrita dolaru karoga krāsa.

Un lūk, vēl viens tās pašas firmas produkcijas paraudziņš. Arturs Kestlers, kas tagad dzīvo Anglijā un ir visneģēlīgākā mūslaiku «filozofiskā» romana «Nulle un bezgalība» autors, žurnalā «Karfur» pastāsta par saviem iespaidiem, ko guvis, apmeklējot Parīzi. Tiešām grūti izšķirties, kā te vairāk — provokatoriskas neģēlības vai nekautrīgu melu. Visvisādi Kestlers apmelo franču komunistus, atstāsta «slepenu diskusiju», kas it kā notikusi franču kompartijas politbirojā. Līdzās tam viņš vairākas reizes pasvītro, ka Francija kļuvusi par vāju trešās šķiras valsti. Tagad paklausieties beigas: «... proti, — raksta Kestlers, — atliek viena izeja, ko jau tik daudzus gadus propagandē cilvēki ar veselīgu saprātu: Rietumu federacijas ideja, ieskaitot federacijā Franciju, Nīderlandi, Spaniju, Italiju, Saaru un Renaniju».

Tātad suns aprakts tanī pašā visiem pazīstamajā vietā.

Kestlera grāmatās daudz miglainu stilistisku tēlu. Jāšaubās gan, vai Kestlera politiskie saimnieki lasa viņa lugas un romanus. Pavisam cita lieta — po-

PADOMJU IGAUNIJAS TEATROS

Ceļa piezīmes

Motoriem vienmērīgi dūcot, lidmašīna tuvojas Tallinai. No dūmakām iznirst Doma kalna silueta un viduslaiku pelēko torņu rinda. Pāri pilsētai fabriku dūmeņi sviež degakmens melnos dūmu kupļās strūklas. No putnu lidojuma Tallina pārredzama kā uz delnas. Daudzi kvartali gul drupās. Citur agrāko namu vietā kupļo zālāji un stiepjas labi uzkopti celiņi. No šīs skaistās un vecās Igaunijas galvaspilsētas palikusi tikai puse.

Tēvijas kara laikā fašistiskie iebrucēji Tallinu postīja divas reizes — 1941. gada septembrī, kad ienaidnieks ielauzās sirmās pilsētas sienās, un 1944. gada augustā, kad hitlerieši atkāpās. Viņi atstāja aiz sevis drupas un pelnus. Nodega fabrikas, nodega skaistās dzīvojamās ēkas, nodega kulturas un mākslas iestādes. Sevišķi pēdējās kara laikā cieta ļoti smagi.

Blakus vecajai pilsētai pašā centrā staļažu ielenkta paceļas varena celtne — Igaunijas PSR valsts teatra «Estonia» ēka. 1944. gada 22. augustā, kad Padomju Armija atbrīvoja Tallinu, «Estonias» teatra vietā rēgojās kailas izdegušas sienas. Vajadzēja daudz pūlēties un pašaizliedzīgi strādāt, lai lielisko celtni ne tikai atjaunotu, bet uzceltu vēl krāšņāku, vēl lielāku nekā pirms kara. Un, lūk, šodien jau redzami šā lielā un grūtā darba pirmie auglī: vienā posmā jau darbojas Valsts filharmonija, bet otrā — Oktobra revolucijas 30. gadadienā pirmo izrādi dos Valsts teatris «Estonia».

Sagrautā teatra ēka nav veca. To iesāka celt 1912. gadā un pabeidza 1913. gadā. Valsts nepalīdzēja. Līdzekļus teatra celšanai vāca teatra biedrība «Estonia». Lai mākslas iestāde pastāvētu, bija jāmeklē blakusienākumi. Staltās ēkas apakšējā stāvā izbūvēja 16 veikalus. Teatra sienās sākās tirgus knada. Mākslai bija jādzīvo kopā ar netīriem ierāvējiem un spekulantiem.

Tagad teatri atjauno un pārbūvē pēc architekta Kotli projekta. Dzertuves, kolonialo, tekstilpreču un parfimerijas tirgotavas zem teatra jumta vairs nebūs. Tādējādi iespējams stipri paplašināt teatra telpas — vestibilu, garderobes, skatuvi, koncerta un teatra zāli ar 1000 sēdvietām katrā. Abus celtnes posmus savienos jauna celtne ar teatra biroja telpām un cechiem. Mākslinieki Elmars Kits, Evalds Okass un Richards Sagrits pašreiz strādā pie teatra griestu gleznojumiem. Tanīs attēlota igauņu tautas cīņa Tēvijas karā pret vācu iebrucējiem, dziesmusvētki un Igaunijas tautas saimniecības galvenās nozares — lauksaimniecība un rūpniecība. 16 izciļņi gar zāles sienām veltīti padomju republiku brāļīgajai saimei. Pašreiz veic grozāmās skatuves izbūvi, kas būs daudz lielāka nekā agrāk. Oktobra revolucijas 30. gada svētkos no šejienes atskanēs Dzeržinska operas «Klusā Dona» varenās skaņas.

«Estonias» teatra atjaunošanas un pārbūves darbam valsts ziedojusi milzu līdzekļus. Šīs ievērojamās mākslas iestādes darbu vairs netraucēs tirgus trokšņi un knada. Padomju valstī māksla nav atkarīga no tirgotājiem un viņu tumšajām machinacijām. Tā kalpo tautai un par to rūpējas valsts.

Padomju Igaunijā pavisam 11 teatru — 4 valsts teatri Tallinā un Tartū un 7 apriņķu centros. Vairumu teatru vācu iebrucēji pilnīgi sagrāvuši. Kamēr notiek atjaunošanas darbi, teatriem jāstrādā grūtos apstākļos — nepiemērotās pagaidu telpās, kinoteatros un klubos. Igaunijas PSR Valsts teatris «Estonia» pagaidām vēl mitinās šaurā kinoteatrī Tallinas centrā. Valsts Jaunatnes teatris strādā klubā. Tāds pats stāvoklis arī Pērnavas un citiem teatriem. Taču vienu no lielākajiem postījumiem igauņu tautas kulturai vācieši izdarījuši Igaunijas republikas spožajā kulturas centrā — Tartū.

Tam, kurš agrāk redzējis Tartu, tās zaļos dārzus un brīnišķīgās celtnes, tagad to grūti pazīt. 67% no šīs skaistās pilsētas gul drupās. Smagāk par Tartu vēl cietusi tikai Narva — tā noslaucīta no zemes virsas šā vārda vispilnīgākajā nozīmē.

Tartū iznīcināts Valsts mākslas institūts, Valsts mākslas muzejs, Igaunijas tautas muzejs, Valsts «Vanemuines» teatra daiļā un varenā celtne un desmitiem citu iestāžu. Visas šīs mākslas un kulturas iestādes tagad strādā pagaidu telpās, strādā raženi, ar lielu darba mīlestību un gaišu skatu nākotnē.

Augusta sākumā kādā no pilsētas centra ielām strādāja grupa cilvēku. Viņi drupināja ar lāpstām sagrautō māju atliekas un ar akmens gruvešiem aizbēra bedres.

— «Vanemuines» teatra kolektīvs, — paskaidro saulē iededzis vīrs ar lāpstu rokā, — nodedzinātā teatra sienas jau iztīrījis no gruvešiem. — Tad viņš pārsviež lāpstu pār plecu un stingri nosaka: — Nekas, uzcelsim no jauna! Uzcelsim vēl skaistāku, nekā bija...

Uzcelsim!.. Tas ir padomju cilvēku nākotnes apliecinājums, nesalaužama ticība saviem spēkiem un gaišākai rītdienai. Uzcelsim. Tas nav tālas nākotnes sapnis. Ja tu stāvi Tallinas, Tartu vai Narvas drupu kaudzēs, aizliec roku gaišajai augusta saulei priekšā un paveries apkārt, tad tu redzi desmitiem un vēlreiz desmitiem jaunu celtņu, jaunas, saulē zibošas spāres, jaunu dzīvību. Padomju cilvēks nemīl drupas. Padomju cilvēks cel. Padomju tauta mīl mākslu, kas tai kalpo un tai atdos atpakaļ to, ko hitleriskie barbari un kulturas nīdēji sagrāva. Nākamajā gadā no drupām sāks pacelties arī «Vanemuines» teatra ēka. To cels visa igauņu tauta un tā būs liela dāvana Igaunijas teatra mākslai.

«Vanemuines» teatris, kas kļuvis par labāko republikā, iekārtojies bijušā kinoteatra telpās. Tās gan ir šauras, bet to pašreizējā kapitālā pārbūve nākamajā sezonā nodrošinās vēl raženāku darbu nekā līdz šim.

Neskatoties uz grūtajiem apstākļiem, kādos strādā Padomju Igaunijas teatri, pagājušā sezona tiem bijusi visai ražīga. Te atkal ne lieku reizi jāpateicas VK(b)P CK vēsturiskajiem lēmumiem par literaturu un teatru repertuariem. No repertuariem pilnīgi izskausti lētie kases gabali, bezideoloģiskās un padomju cilvēkam svešās lugas. Tāpat kā pie mums lielus panākumus guvusi K. Simonova luga «Krievu jautājums», kas vēl arvien skatītājus valdzina ne tikai uz «Estonias» un «Vanemuines» skatuvēm, bet arī vairākos apriņķu teatros. Nozīmīgu vietu repertuaros ieņem A. Ostrovska un M. Gorkija dramatiskie darbi. Taču visvairāk jāpriecājas par to, ka Padomju Igaunijā likti stingri pamati turienes aktuālajai padomju dramatiskajai literaturai. Staļina premijas laureata A. Jakobsona «Dzīve citadelē» un «Cīņa bez frontes», Eižena Kapa opera «Atriebības ugunis», A. Hinta un vēl rinda citu rakstnieku darbu ir tas auglīgais pamats, uz kura pagājušajā sezonā raženi uzplaukusi igauņu nacionālā teatra māksla.

Arī nākamajai sezonai daudz jaunu oriģinallugu saviem teatriem dos Igaunijas padomju rakstnieki. Staļina premijas laureats A. Jakobsons pašreiz strādā pie divām lugām, kas būs gatavas rudenī. Vienā no tām būs attēlota darbaļaužu cīņa kādā uzņēmumā par Staļina ceturtās piecgades izpildi, otrā — Padomju Igaunijas tapšana un pievienošanās padomju republiku brāļīgajai saimei.

Rakstnieks A. Hints tuvākajā laikā pabeigs lugu «Kurp eji, biedri direktor?» Lugas sižets ņemts no zvejnieku arteļa dzīves. Tā būs turpinājums lugai «Zvejnieku kuģītis», kas jau pagājušajā gadā uzvesta vairākos Igaunijas teatros.

Marts Rauda raksta lugu dzejā par pazīstamo igauņu revolucionāru Kingisēpu. Patiesībā šī luga jau ir gatava. Pēc maziem slīpējumiem rakstnieks šo savu jauno dramatisko darbu nodos teatriem un rudenī to uzvedīs.

Pie jaunām lugām strādā arī latviešu teatra skatītājiem labi pazīstamais dramaturgs H. Raudseps un arī citi rakstnieki. H. Raudseps vēl šoruden dos jaunu komediju «Tilireidu saimnieks», kurā atmaskos budziskos elementus uz laukiem, kas ar savām ģimenēm un to kuplajām atvasēm cenšas apkrāpt padomju iestādes.

Minētie darbi, ar kuriem šogad kļūs bagātāka Igaunijas padomju dramatiskā literatura, rāda, ka mūsu brāļu republikas rakstnieki stingri pievērsušies šīsdienas padomju tematikai, raženi strādā un palīdz celt savas tautas teatra mākslu. Blakus šīm jaunajām igauņu padomju oriģinallugām nākamajā sezonā teatru skatītāji ieraudzīs vēl veselu rindu krievu padomju rakstnieku labāko dramatisko darbu.

Uz Oktobra revolucijas 30. gadadienu «Vanemuines» teatris gatavo Čirskova «Uzvarētājus» un Dzeržinska operu «Klusā Dona». Arī teatris «Estonia» lielajiem padomju tautas svētkiem gatavo «Kluso Donu» un Eižena Kapa jauno baletu «Kalevipoegs». Uz valsts dramatiskā teatra skatuves parādīsies Pogodina «Kremļa kuranti», bet Valsts Jaunatnes teatrī — Katajeva «Pulka dēls».

Liela un auglīga darba rosme jūtama Padomju Igaunijas teatros. Par spītī hitlerisko kulturas nīdēju mežonīgajiem postījumiem, drosmīgi pārvarot visas pēckara grūtības un neērtības, igauņu tautas dramatiskā māksla izgājusi uz plaša un gaiša attīstības un uzplaukuma ceļa, kas ved arvien augšup uz lielāku un krāšņāku pilnību.

Žanis Grīva

VALSTS RAKSTNIECĪBAS MUZEJS

pastiprināti gatavojas jaunajai sezonai. Tā kā muzejam jāuzglabā, jāpētī un jāpopularizē unikāli literāri zinātniski materiāli, tad telpās iekārto specialu glabātuvi pēc padomju zinātnisko archivu prasībām. Pārkārtošanas darbs tagad pa lielākai daļai veikts un muzeja izstādes atkal pieejamas ekskursijām un atsevišķiem apmeklētājiem katru dienu, izņemot pirmdienas.

Muzejs organizē saviem darbiniekiem specialas lekcijas par muzeja darbu un marksisma-ļeņinisma problemām. Zinātniskā darbā sagatavo Muzeja Zinātnisku rakstu un materialu krājumu.

Literāri zinātniskas popularizacijas darbu stipri veicina daudzās ekspozicijas. Sevišķi popularas: tautas dzejnieka Raiņa izstāde (sarīkota kopā ar Raiņa muzeju), ekspozicija par šīsdienas latviešu padomju rakstniekiem (tautas rakstnieku, Staļina premijas laureatu Andreju Upīti, Vili Lāci, Jāni Sudrabkalnu, Birznieku-Upīti u. c.), krievu nodaļa ar lielo krievu rakstnieku Puškina un Gorkija izstādēm, daudzas aktualas ekspozicijas u. c. Šinis dienās notiekošā republikas skolotāju konference sarīko 19. un 20. augustā Muzejā literāri pedagoģiskās darba sēdes konferences dalībniekiem.

Muzejs uzsācis gatavoties Lielās Oktobra socialistiskās revolucijas 30 gadu svētkiem. Rīkos attiecīgu ekspoziciju un literarus sarīkojumus. Drīzumā atjaunos arī Muzeja popularos literaros vakaru.

V.

LATVIEŠU TAUTAS DZEJNIEKA J. RAIŅA MUZEJS

ir viens no Zinātņu akademijas zinātniskajiem institutiem, nodarbināts ar Raiņa Kopoto rakstu sagatavošanu (no tiem jau sastādīti 3 sējumi, kuriem jāiznāk šogad) un ar dzejnieka literarā mantojuma kārtošanu un zinātnisku pētīšanu. Sagatavo specialu Raiņa Gada grāmatu (almanachu) ar zinātniski pētnieciskiem rakstiem un materialiem par Raiņa dzīvi un darbiem.

Muzejs atjauno Raiņa Jūrmalas mītni Majoros, Aleksandra ielā 7, kur dzejnieks pavadīja savas dzīves pēdējo vasaru. Buržuazijas gados un vācu iebrucēju laikā Raiņa māja bija galīgi nolaista un draudēja sabrukt. Tagad remonta darbi tiktāl paveikti, ka uz Raiņa piemiņas dienām (septembra sākumā) mītni un Raiņa Jūrmalas dzīves triju posmu ekspoziciju varēs nodot publikas ievērībai.

Cecīlija Dinere

Zēns un „Jaunā gvarde"

Zelta kupoli pret rietu atmirdzēja,
Vakarvējš pār Ļeņingradu skrēja,
Aizķērās aiz kādas smailes slaidās
Un pār Ņevu tālāk klūpot laidās.
Ņeva satrūkās, ar troksni šalkodama,
Stājās vējš pie kāda milzu nama.
Elpu aizturot uz brīdi krūtīs,
Raudzījās viņš gaišo logu rūtīs.
Spoži preti margo zāles skaistās,
Spuldžu ķekari pie griestiem laistās,
Visas vēju aplidotās tāles
Atvērās šai klusā lasāmzālē.
Simtu tūkstoš sējumu pie sienām,
Apžilbst prāts, kad šajā telpā ienāk.
Lūk, pie grāmatas mazs zēns sēž klusi,
Cirta brūngana pār pieri pārkritusi,
Skropstās asara kā ziedā rasa —
Otro reizi «Jauno Gvardi» lasa,
Otroreiz Oļegam Koševojam
Dodas līdz viņš varoņgaitās projām.
Naktī sniegainā stingst tāli klāni,
Soļo Krasnodonas partizani,
Mīlēja tie Dzimteni un brīvi
Dedzīgāk par jaunību un dzīvi...
Ai, kā zēns ar viņiem cīņas sadalītu
Un tiem līdzi briesmas atvairītu!
Vēlu vakarā viņš domīgs projām gāja,
Vējš tam viegli matus plivināja,
Preti pānāca kā māte roku maigu,
Noglāstīja mazā zēna vaigu.
Bet viņš vēja balsi nedzirdēja,
Jaunieši, kas nāvi uzvarēja,
Šķita, līdzi nāk no gaišām zālēm,
Viņu sveicina caur maija pusnakts tālēm.
Zēns tos ieslēdzis uz mūžu savās krūtīs.
Gatavs iet, kur Padomjzeme sūtīs.
Likās, kāda gaiša balss to sauktu,
Lielumā lai viņiem līdzi plauktu.
Rītā vējā Ņeva salīgosies,
Zēns tad steigšus savā darbā dosies,
Dunēs vēseri, kā tuvi pērkondārdi,
Sirdī kvēlos Jaunās Gvardes vārdi.

Par latviešu dziesmu svētkiem 1948. gadā

Pirms 75 gadiem, 1873. gadā, notika pirmie latviešu dziesmu svētki. Sakarā ar šo izcilo gadadienu, Latvijas K(b)P CK un Latvijas PSR Ministru Padome nolēmušas nākamajā gadā Rīgā sarīkot plašus dziesmu svētkus. Svētku sagatavošanai nodibināta komisija ar Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētāja vietnieku b. J. Ostrovu priekšgalā.

PAZIŅOJUMS

Atklāta parakstīšanās uz jaunu zinātnisku mēnešrakstu LPSR ZINĀTŅU AKADEMIJAS VĒSTIS latviešu valodā. Katram rakstam būs pievienots īss krievu valodā izmantotās literaturas saraksts. Žurnals iznāks 1 reiz mēnesī. 1947. gadā vēl paredzēts izdot 11 numurus.

Abonēšanas maksa:

1 mēn.	—	15 rbļ.
3 „	—	45 „
6 „	—	90 „
līdz gada beigām	—	165 „

Parakstīšanos ar 1. nr. pieņem visās Rīgas pasta nodaļās, Rīgas pilsētas pasta kantorī, Brīvības bulvārī 3 un pasūtījumu pieņemšanas punktā Kirova ielā Nr. 41/43, telefona sarunu vietas telpās.

Parakstīšanās pieņemšanas termiņš līdz š. g. 23. augustam. Apriņķos parakstīšanos pieņem apriņķu sakaru kantoru «Preses Apvienības» daļās, sakaru nodaļās un aģenturās uz vietas noteiktos terminos.

«PRESES APVIENĪBA»

litiskās intervijas. Tāda rakstura pasūtījumu izpildot, rakstnieka stils kļūst maksimāli precīzs un skaidrs — Francija, Itālija, Spānija. Tāpat nav piemirsis Saaru un Renaniju. Trestu ļaudis mīl precīzu un skaidru valodu.

Pasoss un Kestlers atklāti propagandē jaunu karu. Dabiski, ka viniem nepieciešams «Rietumu bloks». Bet, lūk, piemēram, Andrē Malro apgalvo, ka viņam rūp tikai kulturas likenis. Viņam nodomā cilvēku «pārradīt no jauna». Izrādās tomēr, ka arī te kļūst nepieciešams «Rietumu bloks». Francijas katoļu rakstnieki — kā tas arī pienākas labiem katoļiem — vispirms tiecas stiprināt ticību. Kas būtu te velcams? Žurnals «Lom Nuvo» atbild: «Atlantiska federacija», t. i., atkal Rietumu bloks. «Kristian Seins» sekotāji spriež par magnetismu un... Rietumu federaciju. Dekadenti šļupst un murmina par «pasaules nolemtību» un turpat pavisam skaidrā un tekošā valodā atkārto Čerčila lozungus. Pat tie franču literati, kas sevi uzskata par bezdarbības filozofijas piekritējiem un kuru devizē rakstīts: «Katra pielietotā ideja — tas ir kritušais eņģelis.» — neraugoties uz visu to, nav kautrējušies izteikties par amerikaņu kreditiem un, protams, par «Atlantisko bloku».

Rietumu buržuazisko rakstnieku politiskajām deklaracijām ir vēl viens aspekts. Šīs deklaracijas lieku reizi liecina par to idejisko nabadzību un nevārību, kas stāv uz bojā ejai nolemtās škiras pozicijām. Padomju lasītājam, kas pilnīgi apguvis sabiedrības un tās vēstures zinātnisku izpratni, būs interesanti iepazīties ar šādu franču katoļu rakstnieka Žorža Bernanosa valsirdīgo atzinumu.

Lūk, daži šo murgojumu paraugi: «Izmisums, — raksta Bernanoss, — radīja mašīnu, un apstākļi tai bija labvēlīgi. Mašīnās izpaužas pieaugošais cilvēku ienaids pret dzīvi! Vai tad cilvēku kaislība uz mašīnām nenozīmē viņu šausmīgo atsacīšanos pašiem no sevis?... Mašīnu laikmetā cilvēkam čraud ne vien mašīnu verga stāvoklis, — viņš tām jau pieder. Tas nozīmē, ka viņš pieder ekonomiskajam režīmam, kas arvien ciešāk saista viņa likteni ar mašīnu likteni, ar to attīstību un papildinājumiem. No tā secināms, ka būtu absurds apgalvot, ka pasauli varētu atbrīvot ekonomiskās revolucijas ceļā. Pasaules ekonomiskā organizacija jau pašlaik ir lieliska un loģiska, ja spriež kā tas nākas ekonomistam, t. i., neķēkinoties ar moralām kategorijām... Lai šo sistēmu likvidētu, nepieciešama garīga revolucija, es gribu teikt, nepieciešama jauna garīgo spēku eksplozija, analoģiska tai, kas notika pirms 2000 gadiem. Lai dievs dotu, ka šis lozungs nāktu no manas zemes... Lai dievs dotu, ka Francija sniegtu pasaulei tik stipri gaidīto aicinājumu, kas izskanēs visur kā Gara dumpja signals.»

Tātad Francijai jāuzsāk «garīgā revolucija». Kā to realizēt? «Rietumu federacijas» organizēšanas ceļā? Nē, šoreiz sakramentālā formula izpaliek. Bernanoss pieiet lietai no otra gala. Viņš rāda pērkonu un zibeņus pret «totalitarismu», aicina ciešāk saslēgt rindas pret «masu inteliģenci» un «masu kundzību», kareiviski iekaisis, kliedz: «Mēs esam apņēmības pilni neupurēt cilvēku». Politiskais secinājums no visa šī ienaida attieksmē uz masām pilnīgi skaidrs. Runa ir par to pašu, šoreiz gan vārdā nenosauktu, pasaules reakcijas antikomunistisko fronti. Bernanosa «Garīgā revolucija» — tā ir katoļu rakstnieka velte «Rietumu bloka» radīšanas ideoloģijā. Bernanoss pēc savas izpratnes propagandē starptautiskās reakcijas agresīvos politiskos lozungus.

Nobeigumā būtu jāatzīmē tāds fakts. Pirms diviem gadiem, kad Žans Pols Sartrs tikko uzsāka sava žurnala «Le tan modern» izdošanu, viņš publicēja tanī rakstu ar kliedzošu virsrakstu: «Literaturas nacionalizacija». Kad Sartrs sacerēja savu rakstu, dažus mēnešus pirms Francijas atbrīvošanas, iekšpolitiskais stāvoklis šai valstī iedvesa reakcijai visnopietnākās bažas. Toreiz likās, ka «pretestības» ļaudis, un proti, paši aktīvākie un darbīgākie no viņiem, pilnīgi pārņems savās rokās zemes likteņus. Šķita, ka Francija uzsākusi ātras demokratizacijas un dziļu socialu pārvērtību gaitu. Tad Sartrs uzsāka savu demoralizējošo darbu literarā frontē. Dabiski, ka viņš uzmanījās uzstāties pret demokratiju. Nē, runa bija «ne jau par politiku», bet par literaturu, kas nokļuvusi «nacionalizacijas» draudos. «Nekad vēl, — rakstīja Sartrs, — literaturai nav draudējušas lielākas briesmas: oficiālā vara, žurnali un, varbūt arī bankas un lielrūpniecība izpratusi literaturas spēku un grib to izmantot savās interesēs». Ja tas notiks, pravietoja Sartrs, tad literaturai būs beigās!

Nav jābrīnās par to, ka Sartrs piemin bankas un lielrūpniecību. Tāds ir pazīstamais eksistenciālistu pamatpaņēmiens: demagoģija un mistifikacija. Patiesībā Sartram bija bail tikai no valsts, un proti, no demokratiskās valsts, par kādu šķita, tolaik kļūs Francija. Sartrs baidījās no tā, ka bijušais Abeca līdzskrējējs Anri de Monterlans nebūs spējīgs brīvi izdot savas grāmatas un sabiedriskā doma neatļautu vairs arī pašiem eksistenciālistiem sludināt morālisko tukšumu un socialo cinismu. Ne jau nejauši Sartrs izvēlējās vārdu «nacionalizacija»: dienas darba kārtībā tolaik bija uzņēmts Francijas trestu nacionalizacijas jautājums.

Pagāja divi gadi. Sartra bažas izrādījās priekšlaicīgas. Franču koncerni rīkojas brīvi. Franču rakstnieki rada brīvi. Nav realizējušies «literaturas nacionalizacijas» šķietamie draudi. Toties notiek kas cits.

Francijas brīvie mākslinieki, tanī skaitā arī eksistenciālisti, pilnīgi atklāti apkalpo lielkapitala politiskās intereses. Viņu izpratnē šī tad arī ir «īstā brīvība».

Kad Aragons paziņo, ka māksla nav nekāda brīva zona, oaze, kur atļauts darīt dažādas muļķības, un aicina rakstniekus kalpot darba tautas interesēm, eksistenciālisti sacel troksni: Aragons apdraud rakstnieku «brīvību», viņš grib rakstniekus «dirigēt»!

Turpretī, kad eksistenciāliste Simonna de Buvuar raksta lugu «Liekas mutes», kurā mēģina apmelot cīņu par jaunas pasaules radīšanu un cenšas pierādīt, ka revolucijas aizstāvēšanai it kā piemītot «kriminals» raksturs, — tad to sauc par «apolitiskumu» un «brīvību»!

Kad Francijas progresīvie rakstnieki uzstājas pret amerikaņu imperialisma ekspansiju un par savas zemes nacionalo brīvību un ekonomisko neatkarību, to sauc par «komunistisko propagandu» un «bīstamu partejiskumu». Turpretī, ja fabricē rakstus, kas propagandē Čerčila «Rietumu bloku», ja Kestlers, Pasoss un «compania» uzstājas ar trešā pasaules kara propagandu — to sauc par «īstu brīvību».

Aizstāvēt amerikaņu trestu intereses, — tā ir «neatkarība», bet aizstāvēt Francijas strādnieku šķiru, franču tautu un tās nākotni nozīmē «ietērpties politiskā formā».

*

Buržuaziskajos Rietumos pie zilonkaula torņa drupām noris spēku polarizacija un visu novirzienu rakstnieku politiskā aktivizacija. «Mūsu dienās, — raksta Andrē Virmsers «Le Etual'a», — vairāk nekā jebkad agrāk ir skaidrs, ka mākslinieckam ir visas brīvības, izņemot vienu — brīvību dezertēt no sabiedrības, norobežoties no socialiem pienākumiem, kas piemīt viņa amatam».

«Ja mēs runājam par brīvību, — turpina Virmsers, — tad jājautā: brīvība, bet kam par labu? Te slēpjas lietas būtība.»

Tagad vairs nav iespējams nopietni apstrīdēt, ka visa buržuaziskās pasaules literatura attīstās zem aktualu politisku un socialu uzdevumu zīmes. Te tikai jāzina tas, tieši par kādu politiku ir runa. Dzīve rāda, ka buržuaziskie «mākslinieku absolutās brīvības» apologeti patiesībā rododas visneģēlīgākajam politikas veidam, viņi izpilda pašu reakcionārāko kapitalistisko grupu tiešu pasūtījumu, to kapitalistu pasūtījumu, kuriem nerūp ne rakstnieku, ne literaturas un pat veselu tautu likteņi. Tā ir bojā ejai nolemtās škiras politika, kas ir gatava upurēt miljoniem dzīvību, lai tikai paildzinātu savu eksistenci.

Šai tautas interesēm pretī runājošai politikai ir pretstatā buržuaziskās pasaules progresīvie rakstnieki. «Vienīgā derīgā brīvība, — raksta Aragons — ir brīvība runāt taisnību». Taisnība ir Francijas un citu buržuazisko zemju progresīvo rakstnieku pusē. Taisnība ir to pusē, kuri cīnās par mieru, par cilvēku sabiedrības labāku nākotni.

I. D. Konstantinovskis

Divas ilustrētas grāmatas

Latvijas valsts izdevniecība masu tiražā, bet glītā izveidojumā laidusi klajā divus visai ievērojamus darbus: Aleksandra Fadejeva slaveno romanu «Jaunā gvarde» un Valentina Katajeva stāstu «Pulka dēls». Abi šie darbi ir izpelnījušies augstāko godalgu — Staļina premiju un guvuši lielu padomju lasītāju, īpaši jaunatnes, piekrišanu. Tāpēc apsveicama tā rūpība, ar kādu Latvijas valsts izdevniecība izdevusi šos darbus. Abām grāmatām labs attiecīgs formats, glīta, uzmanīga apdare. Lai vēl vairāk celtu sējumu ārējo izskatu, pieaicināti divi mākslinieki, kas devuši klāt ilustracijas.

Aleksandra Fadejeva «Jaunajai gvardei» ilustracijas sniedzis Marģers Vītoliņš. Blakus 53 nodaļu ievada burtiem, kas visumā raksturīgi, bet patumši un neskaidri pašā apdarē, M. Vītoliņš sniedzis divpadsmit liela formata ilustracijas uz atsevišķām lappusēm.

Šīs ilustracijas darinātas ar lielu rūpību, pat ar pedantisku rūpību, kas ieviesusi tajās zināmu sausumu, stīvumu. Neapšaubāmi mākslinieks visumā veikls zīmētājs ar krietnu un pareizu cilvēka ķermeņa un dabas, psiches pazīšanu; raksturīgi viņa vācieši 136. lappuses zīmējumā, tāpat krievu ļaudis 328. lappusē. Tāpēc no Marģera Vītoliņa mēs varam vairāk prasīt, nekā viņš mums ir devis.

Aleksandrs Fadejevs sava romana lappusēs ar lielu neapklusināmu mākslinieciscu spēku un sirdskvēli pavēris Krasnodonas komunistisko jauniešu neaprakstāmo varonību, dzimtenes mīlestību, pašaizliedzību un pašuzupurēšanās spēju. Katra lappuse lasot dedzina jūsu seju, aprauj jūsu elpu ar kvēlu, cildenu liesmu, sagrābj jūs kā varens te līksms, te briesmīgs vējš. Jūs topat kveldināti tīrās ugunīs, kā māls, līdz jūs paši līdzi skanat šiem brīnišķīgajiem jauniešiem. Viņu stāvi, jauneklīgie, skaistie, aizpeld un aizviz jūsu acu un sirds priekšā priekā, uzvaras laimē, cīņā un mokās, lai jūs nekad tos vairs neaizmirstu.

Aleksandrs Fadejevs savu romanu rakstījis ar savām sirds asinīm, kā mākslinieks, kā padomju cilvēks un patriots, kas mīl savu zemi un Dzimteni tāpat kā Krasnodonas komunistiskie jaunieši.

Marģers Vītoliņš ar visām savām labajām īpašībām — krietno technisko māku, labo, centīgo gribu, savu skaidro uzdevuma apziņu — tomēr vēl nespēj kā mākslinieks pacelties līdz tam dzīves un varonības patosam, kādu mēs rodam Aleksandra Fadejeva rindās.

Marģera Vītoliņa zīmējumos mēs nejūtam šīs kaisles, iekšējās cilvēciskās kvēles. Visiem Marģera Vītoliņa zīmējumiem šinī grāmatā ir pārlieta zināma vienaldzības plēve, tie skatītāju neiekustina, nesatrauc, nepaceļ un neierosina. Tie noslīd skatītājam garām kā tīkami veidojumi, kā smalki nogludinātas bildes.

Kur Marģers Vītoliņš centies un mēģinājis savos zīmējumos šo nupat minēto varonības un cīņas patosu iekļaut, piem., dramatiskajā 288. lappuses zīmējumā ar divām komunistu figurām, tāpat 392. lappusē ar krasnodoniešu grupu vidū, tur mākslinieks gribot negribot kļūst neīsts, pārspīlēts un skatītāju nepārliecina. Viņš vienkārši mākslinieckam netic.

Tāpat Marģeram Vītoliņam savos zīmējumos nav izdevies parādīt sejā un stāvā nevienu Krasnodonas cīnītāju, kas patiesībā no romana vārdiem un teikumiem kāptin kāpj ārā, staigā un dzīvo ap mums gandrīz kā dzīvi, jūtami cilvēki. Kur paliek šachtas Nr. 1-bis direktors Vaļko, ievērojamais slavenais ogļu cirtējs Grigorijs Iļjičs Ševcovs ar savu meitu Ļubovu Grigorjeviču Ševcovu, šo savdabīgo, varonīgo meiteni? Minēsim vēl tikai krasnodoniešu vadītāju Olegu Koševoju, Ivanu Zemnuchovu, Maiju Pegļivanovu, Uljanu Gromovu un citus.

Mēs viņus neredzam, bet mēs viņus gribētu redzēt, mums nepieciešami viņus redzēt. Mākslinieks to nav spējis, un tā ir viņa kļūme, reizē arī mākslinieciska neveiksme.

No grāmatā ievietotajiem zīmējumiem labākais 472. lappusē, kur visai iespaidīgi un mākslinieciski labi atveidots kaujas skats, tad zīmējums 83. lappusē ar traģisko meitenes sejiņu priekšplānā un savdabīgo, ierosinošo kompoziciju.

Valentina Katajeva «Pulka dēlu» ilustrējis V. Medvedevs. Vāks pabanāls, atgādina agrākos buržuaziskos lētos izdevumus. Par to starpvāku greznojums — ekspresīvais kaujas skats pilsētas mūros — skaidrs, labi plānots un kompozicijā nosvērts, tāpat atbilstošs stāsta saturam.

V. Katajeva stāstā «Pulka dēls» mēs rodam četrpadsmit V. Medvedeva zīmējumus, kas stipri dažādi savas vērtības ziņā. Blakus pelēkiem, nenozīmīgiem, īpaši uz grāmatas beigām, sastopami atzīstami.

V. Medvedevs savam ilustratora uzdevumam piegājis sekmīgāk. Viņš savos zīmējumos tomēr parādījis pulka dēlu, šo mazo, daudz cietušo, daudz pārbaudīto ganiņu, krievu zēnu. Varbūt mēs varētu viņu vēl iedomāties savādāku, bet viņš mums kā zēns neatlaidīgi no viena gala līdz otram ir dots, tāds, kādu mākslinieks to iedomājies, sākumā kreklā ar tarbu pie sāniem, vēlāk Sarkanās Armijas karavīra tērpā.

Tāpat no zīmējumiem mums raugās pretim ievērojamais baterijas komandieris kapteinis Jenakijevs, jefreitors Bidenko, Gorbunovs un citi.

Pārliecinošs, labs, arī mākslinieciskā ziņā krietni izstrādāts zīmējums 198. lappusē ar mazā pulka dēla un kapteiņa Jenakijeva dzīvajām figurām. Tas pats sakāms par zīmējumu 202. lappusē. Izteiksmīgas figuras, dziļa, dzīva telpas izjūta, priekšmetu apveids tīri vai taustāms, sulīgs un ticams.

Žēl, ka blakus šādiem patīkamiem darinājumiem jāredz un jāskata daudz zemākas vērtības, kur manāms sausums zīmējumā, neveiklība figuru veidojumā, kaut zīmējumā 208. lappusē. Kompozicijā vajadzēja izvairīties no tādiem kanonizētiem trīsstūriem, kādu mēs skatām 14. lappusē.

Ja dažos zīmējumos uz vietas priecājamies par meistarīgo prasmīgo izgaismojumu, toņu dažādību un pat bagātību, citos tūdaļ jūtam plānību, toņa nevarīgumu.

V. Medvedevam jāatbrīvojas no «brāķa» savā darbā, jākļūst vairāk nosvērtam, ar lielāku paškritiku. Nevajadzīgās, bistamās svārstības un kļūmes darbā nāk tikai par sliktu visam mākslinieciskajam uzdevumam, kā mēs to redzam pie Valentina Katajeva «Pulka dēla» ilustrēšanas. **Aleksandrs Čaks**

PAR MĀKSLAS KINO STUDIJAS KADRIEM

Šobrīd Rīgas kino studija ievērojami papildināta ar jaunu modernu uzņemšanas un skaņu uztveršanas aparaturu, pabeigta automatiskās mašinas uzstādīšana kinolentes attīstīšanai, bet atsevišķās nodales, kā tas, piemēram jāsaka par apgaismošanas nodali, iekārtotas pat ievērojami labāk nekā attiecīgās nodales daudzās citu mūsu republiku kino studijās. Rīgas kino studija patlaban uzņem savu pirmo filmu «Uzvara», sekmīgi veicot uzņemšanas darbus kā paviljonā, tā arī brīvā dabā. Protams, tas vēl nenozīmē, ka studija jau atrisinājusi visas techniskās iekārtas izveidošanas problemas. Studijas kolektivam ir daudz jāstrādā, lai pilnīgāk apgūtu tā rīcībā esošo techniku un tālāk attīstītu atsevišķus ražošanas procesus. Nevar ilgi turpināties arī tāds nenormals stāvoklis, ka studijas nodales atrodas dažādās pilsētas vietās. Neraugoties uz to, studijai techniskā ziņā pilnīgi iespējams nodrošināt filmas uzņemšanu. Šīs iespējas nākamajā gadā būs vēl lielākas un nepārtraukti pieaugs turpmākajos gados.

Tomēr lietas techniskā puse pati par sevi vien vēl neizšķir studijas tālākās izvietošanās jautājumu. Techniku vada cilvēki, kadri, un šai gadījumā vispirms radošie kadri: režisori, operatori, aktieri, kas nosaka filmu idejiski politisko un mākslinieciscko līmeni. Ievērojot to, ka mūsu uzdevums ir radīt saturā socialistisku, formā nacionalu kino mākslu, jāpiegriež visnopietnākā vērība nacionalo radošo kadru un pārējo kino darbinieku audzināšanai.

Nepareizi būtu pārvērst Rīgas kino studiju par technisku bazi, kur mūsu republikas filmu uzņemšanu veiktu citu Savienības kino studiju uzņemšanas grupas.

Mums nav nodoma vienkāršot mākslas kinematografijas nacionalo kadru sagatavošanas un audzināšanas uzdevumus.

Augstais idejiski mākslinieciskais un profesionalais līmenis, ko sasniegusi padomju kinematografija un kas jāsasniedz visiem mūsu režisoriem, aktieriem un operatoriem, prasa no viņiem ilgstošas un nopietnas filmu uzņemšanas praktiskā ražošanas procesa studijas, kā arī mūsu brālīgo republiku bagātākā kinematografijas mākslas mantojuma teoretisko apgūšanu. Šo sarežģīto un atbildīgo uzdevumu veicot, nevar atļauties paviršu pieeju.

Nacionalo kadru apmācībai un audzināšanai jānoris pastāvīgi, tai jāsākas un jāturpinās praktiskā filmu uzņemšanas darbā, ikkatra radošā ražošanas procesa posmā. Tāpēc mūsu studijas darbs jānovērtē ne tikai no kādas atsevišķas filmas uzņemšanas panākumu viedokļa, bet arī no tās pieredzes viedokļa, ko iegūst vietējie kadri, uzņemot katru filmu, un cik lielā mērā un efektīvi viņi praktiski piedalījušies attiecīgās filmas radīšanā.

Pirmās lielfilmas «Uzvara» uzņemšanas gaita rāda, ka šim jautājumam Latvijas PSR Kinematografijas ministrija un studijas vadība nepiegriež pietiekamu vērību.

Filma «Uzvara», ko uzņem latviešu valodā, dod lielas iespējas latviešu teatru aktieriem iegūt kino aktieru pieredzi, kamēr režisori, režisoru asistenti, operatori, kā arī uzņemšanas grupas atbildīgie darbinieki šādu pieredzi neiegūst gandrīz nemaz.

Tiešām — «Uzvaras» uzņemšanas grupas sastāvā nav neviena asistenta no vietējiem radošajiem kadriem. Visi viņi uzaicināti no Ļeningradas kino studijas, lai gan apdāvinātus radošus darbiniekus, kam bagāta pieredze teatra darbā un kas labprāt vēlētos strādāt kino mākslas laukā, varēja viegli sameklēt uz vietas, pat pašā kino studijā. Režisora asistents — tas ir nākamais režisors. Kā varēja pieļaut, lai «aizmirstos» tik svarīgas radošo darbinieku kategorijas audzināšana?

Raksturīgi, ka pavisam nesen, kad radās nepieciešamība grupu papildināt vēl ar vienu režisora asistentu, neiedomājās to uzaicināt no vietējiem teatriem, bet «izrakstīja» no Ļeņingradas.

Nav labāks stāvoklis ar režisoru kadriem. Grupas sastāvā ietilpst trīs režisori. Tikai viens no viņiem — b. Lielmanis ir vietējais teatra darbinieks. Tas nozīmē, ka pēc filmas uzņemšanas pabeigšanas, kad tās kolektivs atgriezīsies atpakaļ uz Ļeņingradu, Rīgas kino studijā nepaliks neviena režisora asistenta, kas būtu ieguvis attiecīgo filmēšanas darba prasmi, un būs tikai viens radošais darbinieks — režisors, kas izgājis kino filmas uzņemšanas praksi. Vai tad šis stāvoklis nepelna visbargāko un asāko kritiku? Bet vēl nav viss. Grupā strādā divi operatori — Polis un Upītis. Viņiem abiem ir patstāvīgā darba pieredze, ko ieguvuši agrākā filmēšanas darbībā. Liktos dabiski, ka, uzņemot filmu «Uzvara», viņi vienlaicīgi ar operatora mākslas jaunu paņēmienu un metožu apgūšanu varētu piedalīties arī filmas uzņemšanas praktiskajā darbā. Tāds operatoru pastāvīgs darbs būtu jo svētīgāks tāpēc, ka tas noritētu, saņemot tiešu radošu palīdzību no galvenā filmas operatora, piedzīvojušā un talantīgā kino meistara Staļina premijas laureata prof. E. Tises.

Abi operatori būtībā nemaz nepiedalās filmas uzņemšanā. Viņu saistība kino operatoru grupas darbā izpaužas tikai formali, kas, protams, notiek ne viņu vainas dēļ. Te atkal jārunā par nacionalo radošo darbinieku kadru nepareizu audzināšanas nostādni.

Nedrīkstam aizmirst arī par uzņemšanas grupu vadošo administrativo darbinieku nacionalajiem kadriem, pirmā kārtā — par grupu direktoriem. Uzņemšanas grupas kvalificētā direktora profesija paredz bez vispārējās administrativā darba pieredzes arī plašu vispusīgu filmu uzņemšanas procesu un kino ražošanas organizacijas principu zināšanu visumā. Bez šaubām, darbs pie filmas «Uzvara» būtu ļoti laba administrativo direktoru kadru sagatavošanas skola. Turpretī «Uzvaras» uzņemšanas grupā atbildīgā administrativi organizatoriskā darbā vietējie kadri nav nemaz piesaistīti.

Pilnīgi skaidrs, ka tāds kadru stāvoklis studijā ilgāk nedrīkst turpināties. Nesen darbu uzsākušajam kino studijas vadītājam — direktoram b. Čerņakam un Latvijas PSR kinematografijas ministrijai nepieciešami labi organizēt un rūpīgi izstrādāt visu specialitašu nacionalo kino darbinieku audzināšanas un apmācības sistemu.

Šai atbildīgajā darbā aktivi jāpiedalās studijas partijas organizacijai, jo šai pašā gadā studijai jāuzsāk jaunas filmas «Rainis» uzņemšana, kur nedrīkst atkārtoties trūkumi, kas bijuši filmas «Uzvara» radošā kolektiva darba organizacijā.

Atsevišķi būtu apskatāms jautājums par citām nacionalo kino darbinieku kadru apmācības formām, piemēram, komandējot studiju nolūkā mūsu jaunatni uz Maskavas un Ļeņingradas kino institutiem. Latvijas PSR kinematografijas ministrijas uzsāktais darbs ir jāatbalsta kā mūsu teatrim, veicot jaunatnes izlasi aktieru un režisoru fakultatēm, tā arī Rakstnieku savienībai, rekomendējot iesācējus rakstniekus un dramatiķus scenariju fakultatei un Padomju mākslinieku savienībai, komplektējot studentus attiecīgām kino darbinieku mācības iestāžu fakultatēm.

A. Karpovs

No padomju grafikas izstādes Rīgā. D. Šmarinovs — Ilustracija Aksakova stāstam «Bagrova — mazdēla bērna gadi»

KRIEVU KLASIĶU UN PADOMJU POEZIJAS ANTOLOĢIJA ČECHOSLOVAKIJĀ

«Matica Slovenska» (Sv. Martins Gradeks, Slovakija) izdevniecības apgādā iznākusi Jana Poničana slovaku valodā tulkotā grāmata — «No krievu poezijas».

Krievu klasiķus krājumā pārstāv Puškina, Ļermontova, Ņekrasova darbi. Padomju poezijas nodaļjumā iespiesti V. Majakovska, D. Bednija, A. Bezimenska, A. Žarova, A. Surkova, M. Svetlova, V. Sajanova, V. Inberes u. c. dzejas.

Tās pašas izdevniecības apgādā iznākušas A. Puškina poemas, M. Gorkija «Bērnība» un V. Grosmana «Tauta nemirstīga».

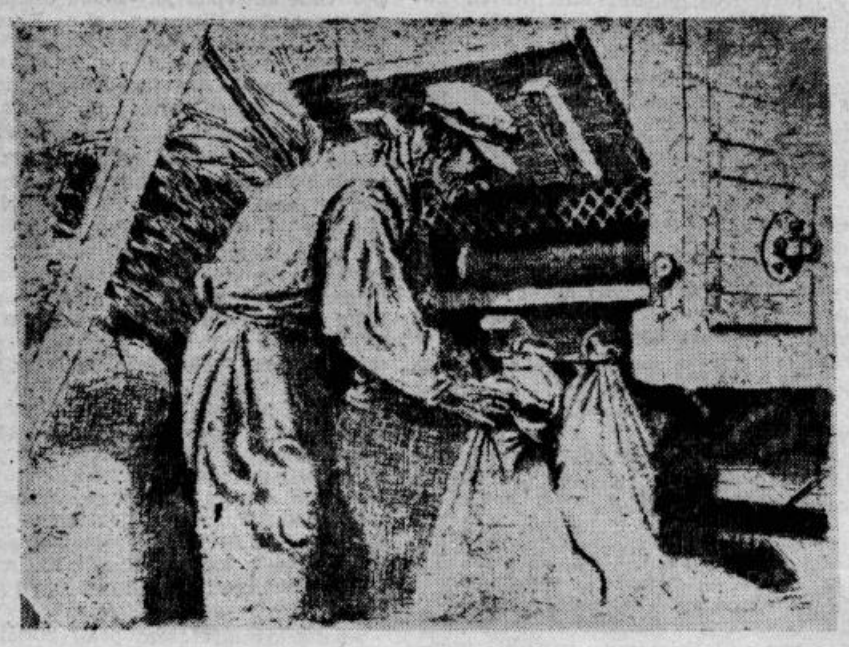

No padomju grafikas izstādes Rīgā. O. Kangilasks (Igaunija). Pie kulšanas Oforts

ŽURNALS „ZVEZDA" VĒSTURISKĀ LĒMUMA GADADIENĀ

14. augustā paiet gads kopš VK(b)P Centralās Komitejas vēsturiskā lēmuma par žurnaliem «Zvezda» un «Ļeņingrad». Sarunā ar TASS korespondentu žurnala «Zvezda» galvenais redaktors V. P. Druzins pastāstīja:

— Aizvadītajā gadā žurnala jaunā redakcija veikusi lielu darbu, mobilizējot Ļeņingradas rakstniekus VK(b)P CK lēmuma izpildīšanai un sakļaujot literatus ap žurnalu «Zvezda». Sarīkotas vairākas prozaiķu, dzejnieku un kritiķu apspriedes, notika dažas lasītāju konferences, sistematiski tika organizētas konsultacijas jaunajiem literatiem. Viss tas deva mums iespēju pacelt žurnala idejisko līmeni, uzlabot tā saturu.

Vairumu šajā gadā publicēto darbu kritiķi novērtējuši pozitivi, bet trim, to skaitā E. Grina romanam «Dienvidu vējš», piešķirtas Staļina premijas. Šā gada laikā «Zvezda» slejās iespiesti: P. Luknicka romans «Niso» — par padomju varas tapšanu Tadžikistanas kalnu rajonos, Helenas Koševojas romans «Par manu dēlu», V. Vasiļevskas romans «Kad gaisma iedegsies» — par ienaidnieka sagrautās rūpniecības atjaunošanu PSRS dienvidos, G. Holopova S. M. Kirovam veltītais romans «Ugunis jūras līcī», N. Toščkova romans «Čaroma» — par demobilizēta karavīra pārnākšanu dzimtajā kolchozā u. t. t.

Dzejas nodaļjumā ievietoti brālīgo republiku dzejnieku dzeju ciklu tulkojumi. Regulari parādījās aile «Jaunie dzejnieki».

Strauji uzlabojusies kritikas un bibliografijas nodaļjumā publicēto materialu kvalitate. Svarīgi principiali jautājumi apgaismoti šādos rakstos: L. Plotkina — «Bezidejiskuma sludinātājs M. Zoščenko»; I. Sergijevska — «Par A. Achmatovas prettautisko poeziju», A. Jegoļina — «Ļeņins un Staļins par daiļliteraturu», B. Meilacha — «Ļeņina cīņa pret «Koru» ideoloģiju», A. Burlačenko — «Teatris un mūslaiku prasības» u. t. t.

Žurnalā ievestas jaunas nodaļas «Padomju valstī» un «Mūsu zemes ļaudīs»; tur regulari tiek iespiesti tēlojumi par kara un socialistiskās jauncelsmes varoņiem. Daudz interesantu materialu ievietots publicistikas un zinātnes nodaļjumos.

Tuvākajos numuros tiks publicēts:

I. Kremļeva romans par S. M. Kirova dzīvi un darbu Astrachaņā, A. Čakovska romans «Mierīgās dienas», S. Marviča romans «Mičmanis Gladiševs», Nizami, Navoi un citu savienoto republiku lielāko dzejnieku darbu tulkojumi.

Redakcija panākusi arī, ka žurnals vienmēr iznāk laikā. 10. jūlijā izdots 1947. gada 7. numurs, augusta sākumā — astotais.

— Visā drīzumā, — teica b. Druzins nobeigumā, — «Zvezda» atzīmēs savas pastāvēšanas 25. gadadienu. Tas ir viens no visvecākajiem padomju literarajiem žurnaliem. Redakcijas uzdevums — turpināt iesākto lielo darbu, panākot Ļeņingradas rakstnieku daiļrades tālāku aktivizaciju un gādājot par tādu darbu parādīšanos, kuri ar vēl lielāku mākslinieciscku pilnību nekā līdz šim atspoguļotu mūsu īstenības heroiku, dziļāk un spilgtāk parādītu padomju cilvēkus — aktivos cīnītājus par pēckara piecgades grandiozā plāna izpildīšanu, komunistiskās sabiedrības cēlējus.

(TASS)

FRANČU RAKSTNIEKI L. ARAGONS UN E. TRIOLE IERADUŠIES MASKAVĀ

8. augustā, sekojot PSRS Padomju rakstnieku savienības un VOKS ielūgumam, Maskavā ieradušies franču rakstnieki Luijs Aragons un Elza Triole. Kijevas stacijā viesus sagaidīja PSRS Padomju rakstnieku savienības ģeneralsekretara vietnieki: K. Simonovs un N. Tichonovs, VOKS valdes priekšsēdētāja vietnieks A. Karaganovs, literaturas un mākslas darbinieki, padomju un ārzemju preses pārstāvji.

Laikraksts «Literatura un māksla» iznāk vienreiz nedēļā. Redkoleģija: J. Grants (atbildīgais redaktors), M. Buša, N. Grīnfelds, A. Grigulis, A. Krūmiņš, A. Lapiņš, A. Sakse.
Redakcijas adrese Rīgā, Kr. Barona ielā 12. Telefons 21997. Runas stundas no pl. 10—14. Numurs maksā Rbļ. 1. — Abonēšanas maksa Rbļ. 52,— gadā.
Abonentus pieņem Preses apvienība Rīgā, Kirova ielā 41/43. Izdevējs Latvijas laikrakstu un žurnalu izdevniecība Rīgā. Blaumaņa ielā 38/40.
Iespiests Latvijas Poligraftresta 1. tipografijā «Cīņa». Rīgā, Blaumaņa ielā 38/40 JT05786